

Stockholms
stad

Förskola i Stock- holm 2021

Februari 2022

[stockholm.se](https://www.stockholm.se)

1. Sammanfattning

Kommunfullmäktige har gett utbildningsnämnden i uppdrag att årligen utarbeta en stadsövergripande rapport för verksamhetsområdet förskola inklusive en analys av utvecklingen inom området.

Sedan 2020 års rapport syns en utveckling inom flera områden. Till exempel visar uppföljning på tydligare styrning av det språkutvecklande arbetet och en tydligare organisation för att säkerställa undervisning enligt skollagen i de kommunala förskolorna. Samtidigt är personal utan utbildning för pedagogiskt arbete med barn sedan flera år tillbaka den största gruppen medarbetare i stadens förskolor. Det är bland annat mot denna bakgrund angeläget att gå igenom arbetslagens faktiska förutsättningar att genomföra det nationella uppdraget för förskolan.

1.1 Personalens utbildningsnivå och faktiska förutsättningar för uppdraget

Det har tidigare saknats tillförlitliga uppgifter i staden och en kartläggning av den kategori i förskolans arbetslag som saknar utbildning för arbete med barn. En kartläggning som genomförts 2021 visar att denna personalkategori är relativt jämnt fördelad mellan olika stadsdelsnämndsområden i kommunal förskola, men att andelen anställda med relevant utbildning verkar vara marginellt lägre i socioekonomiskt gynnsamma områden.

I 2020 års Förskolerapport framgick att det i den kommunala regionen fanns ett behov av att få en tydligare bild av behovet av att höja personalens kompetens i det svenska språket. Uppföljning under 2021 visar att de flesta stadsdelsförvaltningarna som har inventerat (cirka hälften), och därigenom identifierat ett behov av kompetensutveckling i svenska för personalen, har genomfört insatser.

Även när det gäller de enskilda huvudmännen kan det konstateras att det, liksom 2020, finns ett behov (i drygt en fjärdedel av förskolorna) av insatser för att höja personalens kompetens i svenska. Det pågår insatser för att utveckla personalens språkliga kompetens i svenska i flera (cirka 20 procent) av de fristående förskolorna, men det finns också identifierade språkbehov som inte har lett till några insatser.

Tre års uppföljning av *handlingsplan för att förbättra arbetssituationen för förskollärare och barnskötare* visar att samtliga stadsdelsförvaltningar har genomfört insatser för att förbättra arbetssituat-

ionen. En extern forskningsstudie har under 2020 och 2021 följt upp hur ett närvarande och pedagogiskt ledarskap kan främjas i förskolans organisation. Studien visar en komplex bild av varierande strukturella förutsättningar för personal och ledare att kunna genomföra läroplansuppdraget. Begreppet arbetssituation och upplevelsen av den färgas av de faktiska förutsättningar som råder i det sammanhang personalen verkar. En viktig slutsats i forskningsstudien är att strukturella problem, som socioekonomiska skillnader samt variationer i personalens utbildningsnivå och kunskaper i svenska, inte kan lösas i det närvarande och pedagogiska ledarskapet.

1.2 Tillgång till förskola och tidigare förberedelser för fortsatt utbildning

Utbildningsförvaltningens ”Rapport språkuppdrag 2021” visar att de språkutvecklande arbetssätt som används vid stadens förskolor är grundade i vetenskap. Det som avgör om arbetssätten blir framgångsrika är kvaliteten på undervisningen och hur den organiseras. Hur arbetet påverkar varje barns språkutveckling behöver följas upp mer systematiskt över tid.

”Rapport språkuppdrag 2021” konstaterar att Stockholms stads riktlinjer för övergångar mellan förskola och skola tydligare behöver inkludera arbetet med språk. Utbildningsförvaltningen har 2022 i uppdrag att tillsammans med stadsdelsnämnderna revidera rutinerna för övergången mellan förskola och skola med särskilt fokus på information om barnens språkutveckling. Uppdraget ska redovisas våren 2022.

Utvecklingsarbete de tre senaste åren visar ett mer strukturerat arbetssätt och åtgärder för att öka inskrivningsgraden i socioekonomiskt utsatta områden. Pågående inventeringar för att identifiera vårdnadshavare och för att få strukturerad kunskap om orsaker till icke deltagande behöver fortsätta i stadsdelsförvaltningarna. Det behövs för att kunna möta ökade nationella krav på att erbjuda förskola till bland annat barn i behov av språkutveckling samt på uppsökande verksamhet.

1.3 Fortsätt utveckla bilden av likvärdig kvalitet i stadens förskola

Utbildningsförvaltningen har 2021 samlat in underlag för jämförelse mellan egen och enskild regi av bland annat språkutvecklande arbete samt av förutsättningarna för att tillgodose barn i behov av extraordinärt stöd. Det finns dock en inbyggd obalans i det som samlas in från tillsynen och underlagen från den egna regin. Utbild-

ningsförvaltningen som myndighet utövar i skollagen reglerad tillsyn av de fristående förskolorna på såväl enhets- som huvudmannanivå. Utbildningsförvaltningen har inte motsvarande bild av den kommunala regin. Det innebär en utmaning i fråga om att både samla in och jämföra underlag från respektive regi. För att kunna bedöma likvärdig kvalitet oavsett huvudman i staden behöver därför metoder för uppföljning på stadens nivå anpassas för att kunna ge fler jämförbara underlag. Uppföljningen bör fokusera på de centrala förutsättningar arbetslagen ges för att omsätta det nationella uppdraget för förskolan.

Förord

År 2021 har coronapandemin fortsatt att påverka förskolan i Stockholms stad. Utvärderingar visar att förskolorna har upprätthållit sin samhällsbärande verksamhet under pandemin. Frånvaro av barn och personal har varit ett faktum i flera stadsdelsnämndsområden. Utvärdering visar emellertid att stadsdelsförvaltningarna gjort ett förtjänstfullt arbete med att informera och att hålla kontakten med de vårdnadshavare som inte lämnade sina barn på förskolan på grund av oro kring smittspridning. Utbildningsförvaltningen har haft en god kommunikation med fristående förskolor samt säkerställt att informationen om covid-19 och möjlighet att ta del av material är desamma, oavsett huvudman.

Antalet barn under 2021 har minskat mer än vad prognosen visat. Detta påverkar organisationen av och förutsättningarna för förskolan i staden. Det minskade barnunderlaget gör att fristående förskolor lägger ner. Andelen personal med pedagogisk utbildning för arbete med barn, till exempel legitimerade förskollärare, kommer att öka när barnantalet sjunker. Däremot tyder uppgifter om en lägre utbildningsnivå i förskolan i storstadsregionerna i allmänhet och i Stockholms stad i synnerhet, på ett behov av att se över förutsättningarna för att genomföra förskolans nationella uppdrag.

Under året har tre rapporter som rör förskolan i Stockholms stad publicerats: "Rapport språkuppdrag 2021"¹, en forskningsstudie om villkoren för ett pedagogiskt och närvarande ledarskap² samt slutrapport från utvärdering i kommunal förskola³. Alla bidrar ur olika perspektiv till att fördjupa bilden av förskolans behov och förutsättningar för likvärdig kvalitet i en demografiskt varierande stad. De är viktiga underlag för slutsatserna i 2021 års förskolerapport, tillsammans med alla underlag som respektive stadsdelsförvaltning bidragit med. Förskolerapporten som i sin tur kan ge underlag för insatser och framtida beslut som bidrar till en likvärdig förskola av god kvalitet för alla barn i staden.

Eva Broström, Avdelningschef, förskoleavdelningen, utbildningsförvaltningen

¹ Utbildningsförvaltningen (2021). Rapport språkuppdrag. September 2021. Dnr. 3.3.3–6269/2021

² Utbildningsförvaltningen (2021). Villkor och organisering av ett närvarande och pedagogiskt ledarskap i förskolan, Bim Riddersporre och Sven Persson.

³ Utbildningsförvaltningen (2021). Slutrapport: Vad innebär resultat i förskolan?

Innehåll

1. Sammanfattning	4
Förord	7
2. Inledning	9
3. Personalens utbildningsnivå	11
3.1 Allmänt om utbildningsnivån.....	12
3.2 Förskollärare	13
3.3 Personal med gymnasieexamen för arbete med barn och med viss pedagogisk utbildning.....	18
3.4 Personal utan utbildning för arbete med barn största gruppen medarbetare	18
4. Servicekvalitet	20
4.1 Vårdnadshavarnas upplevelse av förskolans kvalitet.....	20
4.2 Anmälningar mot kommunal och fristående förskola	22
5. Kvalitet i fristående förskola	23
5.1 Tillsyn av fristående förskolor 2021	23
6. Kvalitet i kommunal förskola	29
6.1 Kvalitet och måluppfyllelse i förskolan.....	29
6.2 Utvärdering av kommunal förskola 2019 - 2021	32
7. Stadsövergripande insatser	35
7.1 Tillgång till förskola	35
7.2 Insatser för att stärka barns språkutveckling	39
7.3 Kompetensförsörjning	47
7.4 Insatser för personalens arbetssituation	50
7.5 Jämförande underlag oavsett huvudman	54
8. Slutsatser och behov av åtgärder	56
8.1 Personalens utbildningsnivå och faktiska förutsättningar för uppdraget	56
8.2 Tillgång till förskola och tidigare förberedelser för fortsatt utbildning	60
8.3 Fortsätt utveckla bilden av likvärdig kvalitet i stadens förskola	63
Bilaga: Personaltäthet och barngruppens storlek	

2. Inledning

Kommunfullmäktige har gett utbildningsnämnden i uppdrag att årligen utarbeta en stadsövergripande rapport för verksamhetsområdet förskola inklusive en analys av utvecklingen inom området.

Att beskriva kvalitet i förskolan i Stockholms stad innebär att ge en bild av stadsdelsnämndsområdenas olika förutsättningar, utvecklingsarbeten och behov. Detta för att skapa underlag för huvudmannens kvalitetsarbete och beslut. Mot denna bakgrund är strukturell kvalitet och strukturella förutsättningar utgångspunkten i denna rapport.

År 2020 berördes strukturell likvärdighet på förskolans område av såväl Sveriges kommuner och regioner (SKR) som av ett par statliga utredningar⁴. SKR⁵ utgick ifrån hur strukturfaktorerna personaltäthet, förskollärartäthet och andelen förskollärare förhåller sig till förskolornas socioekonomiska struktur. Dessa är exempel på kvalitetsaspekter som huvudmannen behöver skapa förutsättningar för, följa upp och utveckla. År 2021 presenterade de fyra skolmyndigheterna resultatet av ett regeringsuppdrag⁶ om att ta fram gemensamma delmål och indikatorer för uppföljning av resultaten i förskola och skola. Frågan om resultat och vad som kan mätas på olika nivåer i förskolans styrkedja är därmed aktuell på flera plan.

2.1 Om rapporten

Förskolerapporten grundar sig bland annat på offentlig statistik och uppgifter från SCB, Skolverket, Sweco och ILS. Vidare har stadsdelsnämnderna redovisat underlag till rapporten enligt särskilda anvisningar som grundar sig på de utvecklingsområden som identifierades i tidigare års förskolerapporter och nationellt angelägna områden för förskolan. Rapporten grundar sig också på uppgifter som samlats in från förskolor med enskilda huvudmän.

Det följande kapitlet (3) berör strukturella förutsättningar i form av personalens utbildningsnivå. Kapitel 4 berör servicekvalitet i

⁴ Utredningen om fler barn i förskola för bättre språkutveckling i svenska (SOU 2020:67) lämnade bland annat förslag för att öka deltagandet i förskolan.

⁵ SKR (Sveriges kommuner och regioner) (2020). Öppna jämförelser Förskola 2020.

⁶ Uppdrag till Statens skolverk, Statens skolinspektion, Specialpedagogiska skolmyndigheten och Skolforskningsinstitutet om insatser för ökad kvalitet och likvärdighet, 2021 (U2018/02652 (delvis) U2021/03837).

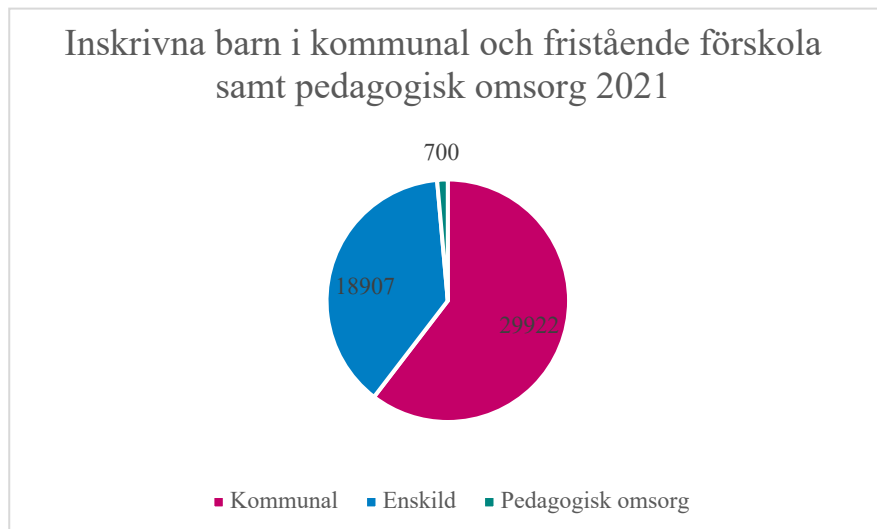
stadens förskola. Kapitel 5 och 6 behandlar kvalitet i såväl kommunala som fristående förskolor. Sedan följer ett kapitel (7) som i huvudsak beskriver stadsövergripande insatser som genomförts inom respektive område. Avslutningsvis följer ett analysavsnitt (8) som redogör för slutsatser och behov av åtgärder inom respektive utvecklingsområde.

2.2 Övergripande om förskola i Stockholms stad

I Stockholms stad finns det 13 stadsdelsdelsnämnder som ansvarar för tillgången till och driften av kommunala förskolor. I slutet av 2021 fanns det 532 kommunala förskolor. De organiseras i cirka 90 förskoleenheter. Det finns cirka 285 enskilda huvudmän med sammanlagt cirka 450 fristående förskolor. Därtill finns cirka 120 enskild pedagogisk omsorg (familjedaghem). I slutet av 2021 fanns det 55 452⁷ barn i åldern 1–5 år i Stockholms stad. Av dessa var 47 868 inskrivna i förskola eller pedagogisk omsorg.

Inskrivningsgraden i förskola beskrivs närmare i avsnitt 7.

Diagrammet nedan visar fördelningen av barn i kommunal och fristående förskola samt pedagogisk omsorg.

Källa: Sweco

Fram till 2023 antas antalet 1–5-åringar minska till följd av minskat barnafödande med omkring 2 104 barn jämfört med år 2020.

Därefter ökar antalet 1–5-åringar fram till år 2030, då det beräknas vara 59 014 barn, det vill säga 1 741 fler barn jämfört med år 2020

⁷ År 2020 fanns 57 208 barn enligt uppgift från Sweco (per december 2020).

(57 273).⁸ Under första halvåret 2021 har skillnader mellan prognos och utfall för 1–5-åringar kunnat konstateras. En särskild uppföljning som gjorts med anledning av detta visar att den senaste prognosen överskattat antalet 1–5-åringar vid utgången av 2021 med 0,7 procent.⁹

2.2.1 Covid-19-pandemins konsekvenser för förskolan

Kommunstyrelsen beslutade i juni 2020 att stadens hantering av covid-19-pandemin ska utvärderas i flera steg. Rapporten från det första steget av utvärderingen¹⁰ visar bland annat att det har funnits beredskap och en omfattande planering för ett eventuellt nationellt beslut om nedstängning. På den lokala nivån omfattade besluten gemensamma hygienrutiner inom förskolan samt att hämtning och lämning i stor utsträckning skulle ske utomhus. I början av pandemin höll många föräldrar sina barn hemma. Särskilt i ytterstadsområden och områden med mer social utsatthet.¹¹

I en ytterligare utvärderingsrapport som publicerades i september 2021 görs en fördjupad analys av tre stadsdelsnämndsområden som hade en högre smittspridning än andra stadsdelsnämndsområden i början av pandemin, nämligen Skärholmen, Spånga-Tensta och Rinkeby-Kista.¹² Analysen visar sammanfattningsvis att förskolan har upplevt en stor frånvaro hos såväl barn som personal, och att en del barn fortfarande vid tidpunkten för rapportens publicering inte återkommit. Alla tre stadsdelsförvaltningarna har arbetat för att hålla kontakt med frånvarande barn och deras vårdnadshavare för att få tillbaka dem till förskolan. Stadsdelsförvaltningarna bedömer att frånvaron under pandemin har påverkat barnen och deras utveckling, exempelvis att språket inte utvecklas i den takt som förväntas.

⁸ SWECO Society (2021). Befolkningsprognos 2021.

⁹ SWECO (2022). Utredning prognos för 1–5-åringar.

¹⁰ Governo (2021). Processutvärdering. Stockholm stads hantering av covid-19-pandemin under 1 mars – 30 september 2020.

¹¹ Ibid.

¹² Governo (2021). Fördjupad analys av utsatta områden – utvärdering av Stockholms stads hantering av covid-19-pandemin.

3. Personalens utbildningsnivå

Pedagogiskt utbildad personal i förskolan har avgörande betydelse för barns utveckling och lärande¹³. I detta avsnitt redovisas uppgifter om utbildningsnivån bland förskolans personal i Stockholm. Så långt det är möjligt redovisas uppgifter om både kommunala och fristående förskolor. Sammanställningen bygger på uppgifter från Skolverkets statistik, på Stockholms stads egna uppgifter, på uppgifter som Stockholms stad beställt från SCB och på uppgifter som samlats in från förskolor med enskilda huvudmän. Det är dock viktigt att betona att uppgifterna inte fullt ut är jämförbara då vissa avser 2020 och vissa 2021.

Nytt för 2021 är att utbildningsförvaltningen har gjort en kartläggning av den största gruppen medarbetare i både kommunal och fristående förskola, det vill säga de som saknar utbildning för arbete med barn. Kartläggningen visar att denna personalkategori är relativt jämn fördelad i de kommunala förskolorna.

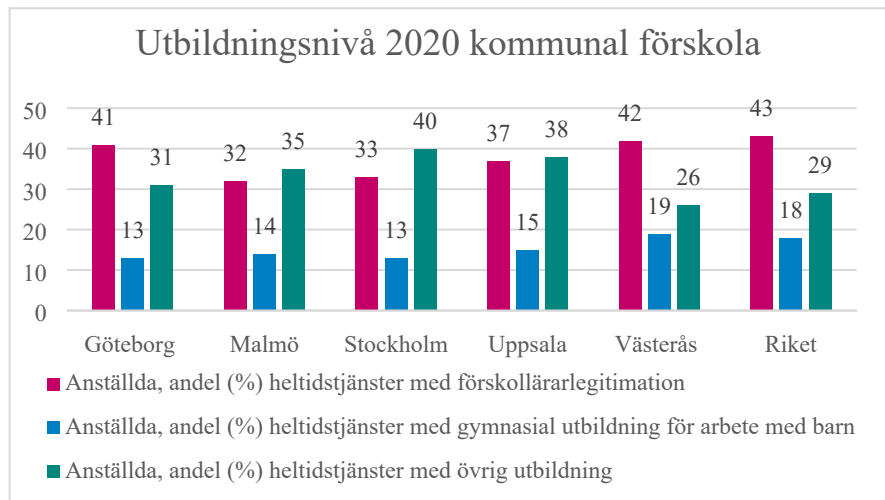
3.1 Allmänt om utbildningsnivån

Av Skolverkets senaste statistik som avser den 15 oktober 2020 framgår att andelen legitimerade förskollärare i kommunal förskola i Stockholm var 33 procent, en ökning med en procentenhet sedan 2019. Andelen som saknar utbildning för arbete med barn benämns i Skolverkets statistik som övrig utbildning¹⁴ och uppgick i likhet med 2019 till totalt 40 procent (se vidare avsnitt 3.4.1)¹⁵. I diagrammet nedan redovisas personalens utbildningsnivå 2020 i kommunala förskolor i Stockholm, i genomsnitt i riket och i ett antal ytterligare städer.

¹³ Se bland annat översikt i betänkande av Utredningen om fler barn i förskolan för bättre språkutveckling i svenska (SOU 2020:67) och <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/artiklar-om-forskning/likvardig-forskola-i-svarigheter>

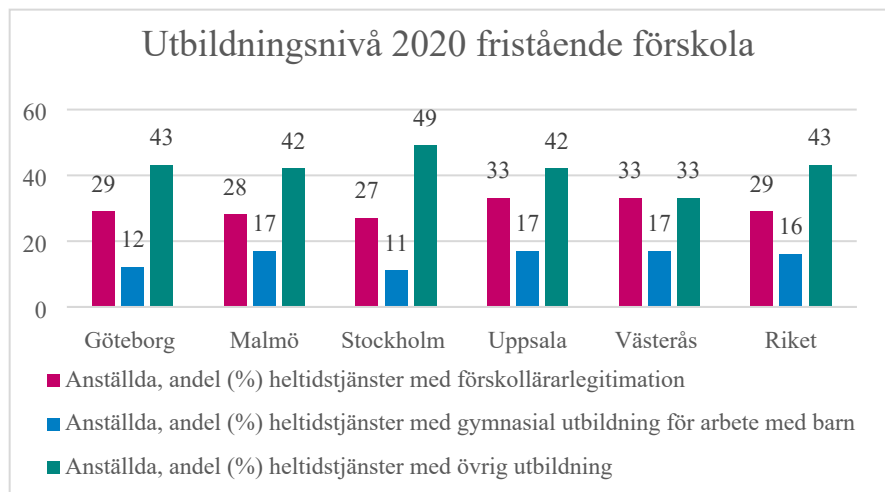
¹⁴ Andel heltidstjänster som saknar pedagogisk högskoleutbildning och gymnasial utbildning för arbete med barn.

¹⁵ Motsvarande siffra 2018 var 39 procent.

Källa: Skolverkets statistik per den 15 oktober 2020

Av Skolverkets uppgifter framgår att andelen legitimerade förskollärare i fristående förskolor i Stockholm var 27 procent 2020, vilket är samma andel som 2019¹⁶. Andelen som saknar pedagogisk utbildning för arbete med barn uppgick till 49 procent. Det är en ökning med en procentenhet jämfört med 2019¹⁷. I diagrammet nedan redovisas personalens utbildningsnivå 2020 i fristående förskolor i Stockholm, i genomsnitt i riket och i ett antal ytterligare städer.

Källa: Skolverkets statistik per den 15 oktober 2020

¹⁶ Andelen legitimerade förskollärare i de kommunala förskolorna var 33 procent.

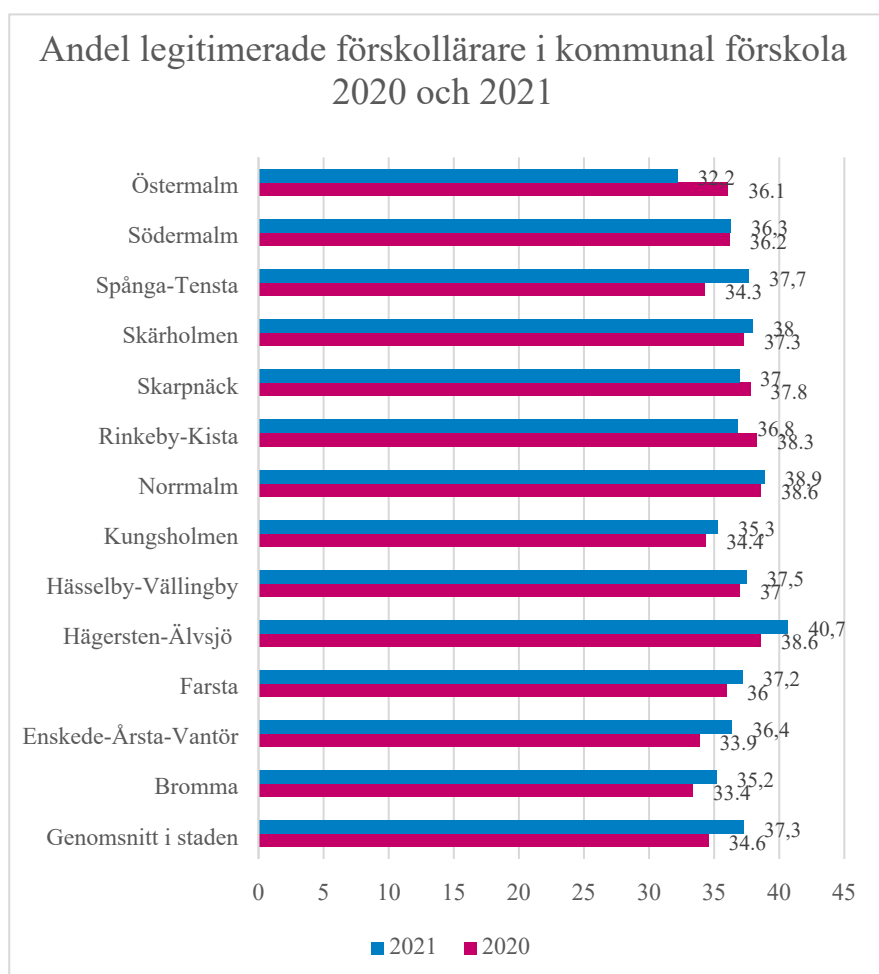
¹⁷ Motsvarande siffra 2018 av 50 procent.

3.2 Förskollärare

Alla barn i förskolan har rätt till undervisning av legitimerade förskollärare¹⁸ som också ansvarar för att följa upp varje barns utveckling och lärande.

3.2.1 Förskollärare i kommunal förskola

Andel legitimerade förskollärare¹⁹ är en av förskoleindikatorerna. Årsmålet 2021 var 33,0 procent legitimerade förskollärare i kommunala förskolor och stadens totala resultat var, som framgår i diagrammet nedan, 37,3 procent.

Källa: ILS

Färre barngrupper som saknar legitimerade förskollärare

Utbildningsförvaltningen har över tid följt upp *antal barngrupper i de kommunala förskolorna som saknar kontinuerlig undervisning av legitimerade förskollärare*.

¹⁸ 2 kap. 13–15 §§ skollagen.

¹⁹ Andel legitimerade förskollärare av totalt antal anställda (årsarbetare) exklusive resurspersonal.

Stadsdelsförvaltningarna redovisar 2021²⁰ att det finns cirka 75 av 2 022 barngrupper²¹ som saknar legitimerade förskollärare som kontinuerligt undervisar barnen. Det är ca 45 barngrupper färre jämfört med föregående år²². Sedan 2019 har antalet avdelningar som saknar legitimerade förskollärare minskat från 160 avdelningar. Samtliga stadsdelsnämndsområden förutom fyra²³ rapporterar 2021 ett minskat antal barngrupper som saknar legitimerade förskollärare. Minskningen kan förmodas delvis bero på ett minskat antal barn²⁴ vilket medför en ökad förskollärartäthet och därmed färre barngrupper utan legitimerade förskollärare. Dessutom är begreppet barngrupp tånjbart i praktiken. Av stadsdelsförvaltningarnas redovisningar framgår till exempel att barngrupper ofta inte är statiska med ansvarig förskollärare eller barnskötare, utan varierar utifrån innehåll och organisation.

Säkerställande av undervisning en del av det systematiska kvalitetsarbetet i flera stadsdelsnämndsområden

I stadsdelsförvaltningarnas redovisningar 2021 framgår att uppföljning av *antal barngrupper som saknar legitimerade förskollärare* är en integrerad del av det systematiska kvalitetsarbetet i flera stadsdelsnämndsområden²⁵. Detta indikerar en ambitionshöjning i fråga om att säkerställa undervisning enligt skollagen i de kommunala förskolorna.

Bland annat redovisas exempel på att förekomsten av legitimerad förskollärarkompetens på varje avdelning följs upp som enhetsmål i verksamhetsplanen. Det finns också exempel på gemensamma underlag²⁶ för organisation och dokumentation för att säkerställa undervisning, planering och uppföljning av legitimerad förskollärar-

²⁰ Notera att uppgiften från och med 2021 avser antalet barngrupper som saknar undervisning av legitimerade förskollärare *vid mätillfället den 16 oktober 2021*.

²¹ Från och med år 2021 används i anvisningarna därför begreppet ”barngrupp”. I dag utgår Skolverkets statistik om barngrupper från den konstellation som barn vistas i större delen av dagen, i stället för den tidigare definitionen, antal inskrivna barn per avdelning.

²² År 2020 saknade 121 av 2 066 avdelningar i de kommunala förskolorna legitimerade förskollärare som kontinuerligt undervisar barnen.

²³ Tre stadsdelsförvaltningar rapporterar, jämfört med 2020 ett ökat antal barngrupper som saknar undervisning av legitimerade förskollärare. I ett stadsdelsnämndsområde är antalet barngrupper som saknar legitimerade förskollärare oförändrat.

²⁴ Från 57 208 barn 2020 till 55 452 barn 2021.

²⁵ Till exempel Enskede-Årsta-Vantör, Hässelby-Vällingby, Kungsholmen och Skärholmen.

²⁶ Till exempel redovisar Kungsholmen ett underlag för dokumentation av hur förskollärladd undervisning på avdelning utan legitimerad förskollärare ska genomföras. Dokumentet uppdateras och bifogas i varje tertial i ILS.

resurs i barngrupp utan legitimerad förskollärare – som även följs upp på nämndnivå^{27,28}

Sammanfattningsvis syns en mer tydlig organisation för att säkerställa undervisning av legitimerade förskollärare i fler stadsdelsnämndsområden jämfört med föregående år. Vanligast är att det på enhetsnivå i förskolorna finns en samverkan mellan barngrupper och att det sker en omfördelning av personal för att säkerställa att barn kontinuerligt undervisas av legitimerade förskollärare. Ett par stadsdelsförvaltningar redovisar dock att det även om det finns en god organisation för att säkerställa tillgång till legitimerad personal, finns barngrupper där barn inte får undervisning av legitimerad förskollärare. I något fall saknas en förvaltningsövergripande rutin för hur undervisning enligt skollagen ska säkerställas. Härmed tyder uppgifterna liksom föregående år på att stadsdelsnämnderna behöver fortsätta fördela de legitimerade förskollärarna så att alla barn får kontinuerlig undervisning ledd av legitimerade förskollärare.

3.2.2 Förskollärare i fristående förskolor

Uppgifter om *andel legitimerade förskollärare* i fristående förskolor på stadsdelsnivå har samlats in i den årliga digitala egenkontrollen²⁹ (se avsnitt 5.1.4). Notera dock att uppgifterna i egenkontrollen är användargenererade och därför bör tolkas med viss försiktighet.

Andelen legitimerade förskollärare i fristående förskolor i staden som helhet var 31,2 procent 2021 men andelen varierar mellan stadsdelsnämndsområdena. Till exempel hade Hässelby-Vällingby 34,2 procent och Kungsholmen 33,7 procent legitimerade förskollärare. Som jämförelse kan nämnas att Rinkeby-Kista hade 29,2 procent och Östermalm 27,1 procent legitimerade förskollärare.

3.2.3 Förskollärartäthet

Att enbart fokusera på andelen förskollärare ger en något förenklad bild av personalens utbildningsnivå. Det är mer relevant att använda måttet *förskollärartäthet* som visar hur många barn som går på varje

²⁷ Till exempel Enskede-Årsta-Vantör: På nämndnivå följs förskollärare/barngrupp upp vid tertial, verksamhetsberättelse och dialogmöten. Rektor beskriver organisation vid avsaknad av förskollärare för att säkerställa undervisning, planering och uppföljning av legitimerad förskollärare.

²⁸ Ett par stadsdelsförvaltningar nämner vidare att resultatdialoger och dialogmöten med förskoleenheterna som tillfälle för uppföljning av barngrupper som saknar undervisning av legitimerade förskollärare.

²⁹ Egenkontrollen 2021 har besvarats av 90 procent av de enskilda huvudmännen.

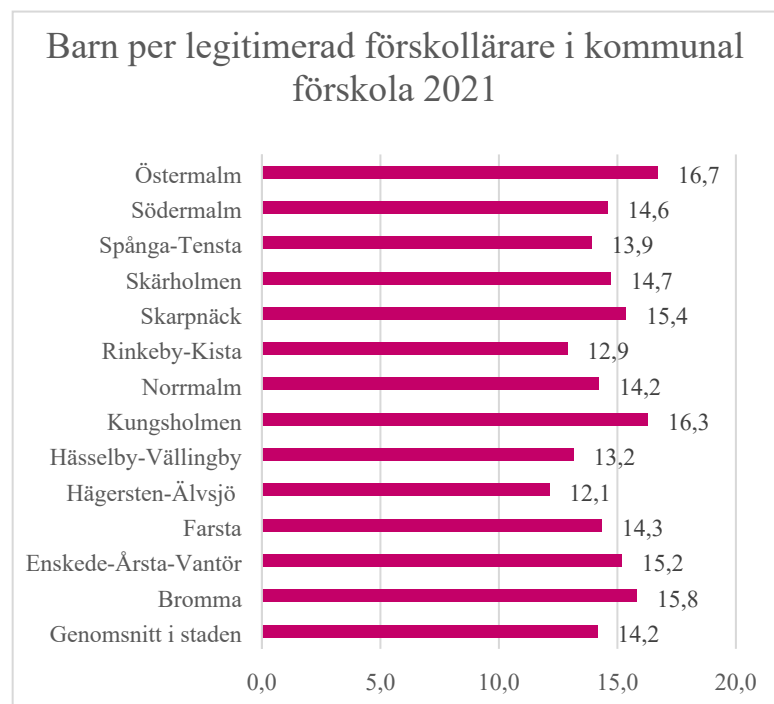
förskollärare. Det innebär en tydligare koppling till ansvaret för undervisningen i förskolan.

Skolverkets uppgifter om förskollärartäthet i kommunala och fristående förskolor 2020

Enligt Skolverkets statistik om förskollärartäthet (se tabell i bilaga) fanns det i genomsnitt 14,8 barn per legitimerad förskollärare i Stockholms kommunala förskolor 2020. I fristående förskolor var förskollärartätheten 17,8 barn per legitimerad förskollärare.^{30 31}

Stockholms stads uppgifter om förskollärartäthet i kommunala förskolor 2021

I kommunala förskolor i staden som helhet fanns i genomsnitt 14,2 barn per legitimerad förskollärare 2021. Stadsdelsnämndsområdet med högst antal barn per legitimerad förskollärare i kommunala förskolor var Östermalm med 16,7 barn och stadsdelsnämndsområdet med lägst antal var Hägersten-Älvsjö med 12,1 barn per legitimerad förskollärare (se även diagram nedan).

Källa: ILS

³⁰ Motsvarande uppgifter för 2019 var 16,0 barn per legitimerad förskollärare i kommunala förskolor och 18,0 barn i fristående förskola.

³¹ I genomsnitt fanns 12,6 barn per legitimerad förskollärare i riket totalt 2020. I kommunala respektive fristående förskolor fanns i genomsnitt 11,8 respektive 17,2 barn per legitimerad förskollärare 2020.

Stockholms stads uppgifter om förskollärartäthet i fristående förskolor 2021

I fristående förskolor i staden som helhet fanns i genomsnitt 17,6 barn per legitimerad förskollärare. Till exempel hade Östermalm 20,6 barn och Rinkeby-Kista 19,3 barn per legitimerad förskollärare. Som jämförelse kan nämnas att Enskede-Årsta-Vantör hade 15,7 barn och Skarpnäck 14,2 barn per legitimerade förskollärare.

Uppgifter om personaltäthet och antal barn per grupp (bilaga)

Uppgifter om personaltäthet och antal barn per grupp indelat på ålder 2020 och 2021 enligt Skolverkets statistik respektive stadsförvaltningarnas och utbildningsförvaltningens statistik framgår i bilaga.

3.3 Personal med gymnasieexamen för arbete med barn och med viss pedagogisk utbildning

Utöver förskollärare får det i undervisningen finnas annan personal med sådan utbildning eller erfarenhet att barnens utveckling och lärande främjas.³² I Stockholms stad har, som framgår i diagrammet ovan, 13 procent av personalen i kommunal förskola en examen från en *gymnasieutbildning för arbete med barn*³³. Det är en minskning med en procentenhet sedan 2019. Motsvarande siffra för de fristående förskolorna är, liksom 2019, 11 procent.

Skolverkets statistik visar också andelen anställda med *viss pedagogisk utbildning*. I denna kategori ingår personer som har en oavslutad pedagogisk högskoleutbildning eller gymnasial utbildning för att arbeta med barn³⁴. Andelen för denna kategori i Stockholm uppgår till 13 procent i kommunal regi och 12 procent i enskild regi.

3.4 Personal utan utbildning för arbete med barn största gruppen medarbetare

En rapport från Malmö stad³⁵ lyfter flera svårigheter som huvudmannen inte råder över vad gäller förutsättningar för och genomförandet av förskolans nationella uppdrag. Det omfattande reform-

³² 2 kap. 14 § skollagen.

³³ Andel heltidstjänster med avslutad gymnasial utbildning för arbete med barn. Här ingår även heltidstjänster som har genomfört motsvarande kurser inom kommunal vuxenutbildning med utfärdat examensbevis.

³⁴ Andel heltidstjänster med oavslutad (ej examen eller slutbetyg) pedagogisk högskoleutbildning eller gymnasial utbildning för arbete med barn.

³⁵ Malmö stad (2020). Förskolan i Sverige år 2020 – omvärldsbevakning och analys.

arbetet inom förskolan sedan 1970-talet har inte följts av relevanta resurser i förutsättningar. När det gäller det svaga nationella stödet till medarbetarna konstaterar rapporten att utrymmet för förskolans personal att själva tolka uppdraget är stort. Svårigheterna att fylla uppdraget med kvalitativt innehåll blir därmed större när en stor andel av medarbetarna i den svenska förskolan saknar utbildning för pedagogiskt arbete med barn.

Denna slutsats är också aktuell i Stockholms stad. Andelen personal med *övrig utbildning, det vill säga medarbetare som saknar utbildning för att arbeta med barn*³⁶ är fortsatt den enskilt största gruppen medarbetare i Stockholms stads förskolor. Andelen har legat på ungefär samma nivå de senaste fyra åren.

3.4.1 Mer korrekt kompetenskartläggning – andel personal utan utbildning för arbete med barn per stadsdelsnämndsområde i kommunal förskola

Stadsdelsförvaltningarna redovisade 2020 stora skillnader jämfört med statistiken från Skolverket när det gäller medarbetare som saknar utbildning för arbete med barn. Samtidigt uppgav flera stadsdelsförvaltningar att de saknar en tillförlitlig kartläggning eller att det helt saknas en kartläggning av andelen utbildad personal.

År 2021 har utbildningsförvaltningen därför gjort en kartläggning på stadsdelsnämndsområdesnivå av den personalkategori i förskolan som saknar utbildning för arbetet med barn. För att få tillgång till tillförlitliga uppgifter utifrån nationella definitioner för vad en pedagogisk utbildning för arbete med barn innebär³⁷ har utbildningsförvaltningen beställt uppgifter från Statistiska centralbyrån (SCB).³⁸

Antalet individer efter utbildningsgrupp redovisat på stadsdelsnämndsområde i kommunal förskola 2020

³⁶ Övrig utbildning. Andel heltidstjänster som saknar pedagogisk högskoleutbildning och gymnasial utbildning för arbete med barn.

³⁷ Skolverkets nuvarande definition innebär en examen från en högskoleutbildning och/eller gymnasieskolans barn- och fritidsprogram. För examen från gymnasieskolan krävs 2 500 gymnasiepoäng varav godkända betyg ska vara uppnått i minst 2 250 av de poängen. Detsamma gäller för motsvarande vuxenutbildningar.

³⁸ För att inte riskera att röja uppgifter som kan härledas till en enskild genomför SCB röjandekontroll av statistiktabeller. Detta leder till att uppgifter inte redovisas exakt utan avrundas till närmsta femtal. Delsummer och totaler som baseras på avrundade värden bör därför tolkas med försiktighet.

Stadsdels- område	Antal an- ställda ³⁹	Antal med Övrig utb.	Andel
Bromma	533	205	39%
EÅV	809	320	40%
Farsta	483	185	38%
Hägersten-Älvsjö	1335	480	36%
Hässelby-Väl- lingby	690	225	33%
Kungsholmen	337	125	37%
Norrmalm	422	165	39%
Rinkeby-Kista	409	120	29%
Skarpnäck	371	135	36%
Skärholmen	276	90	33%
Spånga-Tensta	392	130	33%
Södermalm	594	265	45%
Östermalm	414	165	40%
Totalt	7065	2610	37%

Källa: Statistiska centralbyrån (SCB).

Tabellen ovan visar att cirka 37 procent av antalet⁴⁰ anställda individer i kommunala förskolor i Stockholms stad tillhör kategorin övrig utbildning. Det stadsdelsnämndsområde som har lägst andel anställda i denna kategori, det vill säga högst andel personal med relevant utbildning för arbete med barn, är Rinkeby-Kista med 29 procent. Det stadsdelsnämndsområde som har högst andel i kategorin som saknar utbildning för arbete med barn är Södermalm med 45 procent.

Kartläggningen visar att den aktuella personalkategorin är relativt jämnt fördelad mellan olika stadsdelsnämndsområden, men att andelen anställda med relevant utbildning verkar vara marginellt lägre i socioekonomiskt gynnsamma områden. Det finns dock inte stöd för att slå fast att det faktiskt finns ett sådant samband eller vad det i sin tur skulle kunna bero på.

Det är också viktigt att notera att anställda i kategorin övrig utbildning har en bredd av utbildningsbakgrunder. Den största delen (62 procent) har någon form av gymnasial utbildning (merparten av dessa inom pedagogik och lärarutbildning). Ungefär en fjärdedel har någon form av eftergymnasial utbildning och 14 procent har folkskole- eller grundskoleutbildning. Detta är alltså inte en fråga

³⁹ Enligt uppgifter från stadsdelsförvaltningarna till SCB per den 15 oktober 2020.

⁴⁰ Observera att uppgifterna avser antalet individer, inte heltidstjänster.

om personalens *utbildningsnivå*, utan om *inriktningen och relevansen* i personalens utbildning.

4. Servicekvalitet

4.1 Vårdnadshavarnas upplevelse av förskolans kvalitet

Stockholms stad genomför varje år en så kallad förskoleundersökning riktad till vårdnadshavare med barn i förskola oavsett regi-form. Vårdnadshavarna svarar på frågor inom olika områden som anknyter till förskolans läroplan.⁴¹

Årsmålet för 2021 var att 88 procent av vårdnadshavarna ska lämna omdömet *Jag är som helhet nöjd med mitt barns förskola*. Utfallet uppgår till 86 vilket sammantaget är ett högt omdöme även om inte målet uppnås⁴². Däremot är spridningen i staden stor. De två stadsdelsnämndsområden med högst omdöme, och de enda två som precis når kommunfullmäktiges mål är Östermalm (91) och Södermalm (90). De två stadsdelsnämndsområden med lägst omdöme är Rinkeby-Kista (81) och Skärholmen (80).

Mest nöjda är vårdnadshavarna inom området ”Normer och värden”. Index⁴³ för området uppgår till 89, en minskning från 90 år 2019 och 2020. Alla påståenden inom området har minskat en procentenhet jämfört med 2020.

Även index för området ”Utveckling och lärande” har minskat till 80, från 81 år 2019 och 2020. Lägst omdöme inom området får påståendet ”Jag upplever att mitt barn ges möjlighet att använda digitala verktyg i sitt lärande”. Omdömet har dock ökat till 68 procent instämmande 2021 från 66 procent 2020 och 64 procent 2019⁴⁴. Påståendet har en även en hög andel som inte kan besvara frågan (21 procent 2021).

⁴¹ Svarefrekvensen var totalt 66 procent år 2021, med något högre andel svarande i de kommunala förskolorna. Svarefrekvensen är relativt stabil. År 2020 låg den på 65 procent och 2019 på 66 procent.

⁴² Det är en minskning från 87 år 2020 och på samma nivå som år 2019.

⁴³ Vårdnadshavarna anger på varje fråga ett betyg 1–5 på skalan: Instämmer inte alls-instämmer helt. Index per område är en sammanvägning av andelen nöjda (betyg 4+5) per fråga inom frågeområdet. Indexet har beräknats enligt en skala 0–100.

⁴⁴ Under de senaste fyra åren har index för påståendet ökat med elva procentenheter (från 56 procent instämmande svar 2017).

Vårdnadshavare till flickor är över lag mer nöjda än vårdnadshavare till pojkar. Skillnaderna är marginella (cirka 1–3 procentenheter) men genomgående.

4.1.1 Jämförelser fristående och kommunal regi

Ett likartat mönster syns vid jämförelser mellan vårdnadshavare med barn i fristående förskolor och vårdnadshavare med barn i kommunala förskolor, där de förstnämnda är mer nöjda.⁴⁵ Skillnaderna är marginella men samtidigt konsekventa inom alla områden. Den något högre nöjdheten bland vårdnadshavare med barn i fristående förskolor har varit bestående över tid. Detta mönster har syns i Förskoleundersökningen sedan 2014.

Störst skillnad mellan fristående och kommunal regi syns på frågan om vårdnadshavare enkelt kan kommunicera digitalt med förskolan. Nöjdheten i fristående regi är betydligt högre (83 procent instämmer, jämfört med 58 procent instämmande svar av vårdnadshavare med barn i kommunal regi). Nöjdheten bland vårdnadshavare med barn i fristående förskolor har ökat med åtta procentenheter, från 75 procent 2019. Nöjdheten bland de med barn i kommunal regi har däremot legat på ungefär samma nivå sedan 2019 (59).

4.1.2 Variationer vårdnadshavarnas nöjdhet per stadsdelsnämndsområde (fristående och egen regi)

Nöjdheten sett till frågan om vårdnadshavare enkelt kan kommunicera digitalt med förskolan varierar stort mellan olika stadsdelsnämndsområden. Andelen positiva svar varierar mellan 77 procent (Östermalm) och 57 procent (Farsta). Störst förändring jämfört med föregående år uppmäts på Södermalm där andelen positiva svar har ökat från 62 procent 2020 till 68 procent 2021. I Spånga-Tensta minskade andelen positiva svar, från 71 procent 2020 till 67 procent 2021.

4.2 Anmälningar mot kommunal och fristående förskola

Enligt skollagen ska alla huvudmän, både fristående och kommunala, ha tydliga rutiner för att ta emot och utreda klagomål mot verksamheten.⁴⁶ Vårdnadshavare med barn i kommunal verksamhet i Stockholms stad ska vända sig till respektive stadsdelsförvaltning

⁴⁵ Omdöme på frågan ”Jag är som helhet nöjd med mitt barns förskola”: 90 procent instämmer av vårdnadshavarna med barn i fristående förskola och 84 procent instämmer i kommunal förskola.

⁴⁶ 4 kap. 3-8 §§ skollagen.

med sitt klagomål. Vårdnadshavare med barn i fristående verksamhet ska vända sig till bolaget som driver förskolan.

Vidare har kommunerna tillsyn över fristående förskolor och fristående pedagogisk omsorg och Skolinspektionen har tillsyn över kommunala förskolor. Utbildningsförvaltningen tog inom ramen för sitt tillsynsansvar under 2021 emot 42 anmälningar/klagomål mot fristående verksamheter. År 2020 tog förvaltningen emot 45 anmälningar, vilket kan jämföras med cirka 80 anmälningar 2019⁴⁷. En del av anmälningarna 2021 har likt föregående år handlat om bemanning och öppettider kopplat till de särskilda omständigheter som råder under covid-19-pandemin. Utbildningsförvaltningen har utrett 12 ärenden som berör fristående förskola där grunderna för utredning varierat. Anmälningar som utreds av utbildningsförvaltningen handlar ofta om trygg omsorg i en god miljö.

För 2021 saknas jämförbar statistik från Skolinspektionen i fråga om anmälningar mot kommunala förskolor. Det beror på att anmälningar från den 1 september 2021 benämns ”uppgifter om missförhållanden”. Syftet med ändringen av begreppet är att tydliggöra att Skolinspektionen tar emot alla uppgifter om missförhållanden som lämnas till myndigheten men att de inte per automatik längre blir ett eget ärende⁴⁸.

5. Kvalitet i fristående förskola

Utbildningsnämnden ansvarar enligt skollagen för tillsyn av fristående förskola och enskild pedagogisk omsorg (familjedaghem). Granskningen utförs av utbildningsförvaltningen på uppdrag av nämnden. Med tillsyn avses i bestämmelserna en självständig granskning som syftar till att kontrollera om verksamheten uppfyller de krav som följer av lagar och andra föreskrifter, huvudsakligen skollagen och läroplanen⁴⁹.

⁴⁷ En anledning till färre antal anmälningar de senaste två åren kan vara utbildningsförvaltningens förbättrade tillsyn av huvudmannens klagomålshantering. Detta gäller både huvudmannens plikt att informera om att anmälan i första hand ska skickas till huvudmannen och att huvudmannen har en rutin för att utreda anmälningar.

⁴⁸ <https://www.skolinspektionen.se/beslut-rapporter-statistik/statistik/statistik-over-anmalningar/>

⁴⁹ 26 kap. skollagen.

5.1 Tillsyn av fristående förskolor 2021

Under 2021 fanns cirka 450 fristående förskolor och cirka 120 enskild pedagogisk omsorg som enligt uppgift från Sweco omfattar 18 907 inskrivna barn⁵⁰. Utbildningsförvaltningen har under året påbörjat totalt 129 tillsyner enligt 26 kap. skollagen⁵¹ i fristående förskola. Tillsynen har under året omfattat ungefär en femtedel av de fristående verksamheterna i Stockholms stad.

Granskningen av fristående förskolor omfattar följande områden:

- Förutsättningar för undervisning och lärande
- Utbildningens utformning
- Trygg omsorg i en god miljö
- Samverkan och tillgänglighet
- Styrning och ledning
- Huvudmannens insikt i gällande föreskrifter
- Lämplighetsprövning av ägar- och ledningskretsen
- Ekonomiska förutsättningar

Tillsynen genomförs som huvudregel med verksamhetsbesök, intervjuer med huvudman, rektor och personal samt insamlande av dokumentation från huvudmannen. Med anledning av covid-19-pandemin har förvaltningens arbetssätt anpassats. Intervjuer genomförs via videolänk och förskolans lokaler, miljöer och material granskas genom fotodokumentation.

5.1.1 Utökade krav för ekonomisk granskning och lämplighetsprövning

Sedan den 1 januari 2019 ställs särskilda krav på den enskilda huvudmannens ekonomiska förutsättningar och lämplighet samt dess ägar- och ledningskrets.⁵² Under 2021 har 4 procent av de huvudmän som varit föremål för tillsyn förelagts för att vidta åtgärder och avhjälpa brister gällande ekonomiska förutsättningar och lämplighet. I ett par tillsynsärenden har utbildningsnämnden fattat beslut om att återkalla huvudmannens godkännande mot bakgrund

⁵⁰ Uppgiften avser antalet inskrivna barn per den 15 december 2021.

⁵¹ Ingripanden sker av utbildningsförvaltningen på uppdrag av utbildningsnämnden enligt delegationsordning eller, vid sanktioner av mer ingripande karaktär, av utbildningsnämnden.

⁵² Bestämmelserna förtydligar kravet på att huvudmannen har ekonomiska förutsättningar att bedriva verksamhet enligt skollagen och läroplanen, både vid tillståndsprövning och vid fortsatt drift. Bestämmelserna omfattar även krav på ägar- och ledningskretsens erfarenhet av eller på annat sätt förvärvat insikt i de föreskrifter som gäller för förskola. En huvudman ska också i övrigt bedömas lämplig att bedriva förskola.

av huvudmannens bristande ekonomiska förutsättningar och lämplighet.

5.1.2 Tillsynen 2021 visar

I detta avsnitt redovisas ett urval av de brister som framkommit i tillsynen av fristående förskolor under 2021.

Trygg omsorg i god miljö

Trygg omsorg i en god miljö är ett i skollagen⁵³ förhållandevis oreglerat område⁵⁴. Utbildningsnämnden har därför definierat detta i riktlinjer för fristående förskola⁵⁵ som ställer krav på ett systematiskt och förebyggande barnsäkerhetsarbete.

En vanlig brist i det förebyggande barnsäkerhetsarbetet är otillräckliga handlingsplaner för allvarliga händelser, kriser och katastrofer. Det förekommer relativt ofta att huvudmannen saknar rutiner för att hålla personalens kunskap inom brandskydd och första hjälpen aktuell.

Legitimerade förskollärare för undervisningen

Enligt skollagen får endast den som har legitimation som förskollärare och är behörig för undervisning ansvara för och bedriva undervisning.⁵⁶ Syftet med detta är att säkerställa barns rätt till undervisning, att legitimerade förskollärare kontinuerligt bedriver undervisning och följer upp varje barns utveckling och lärande. Skollagen ger inte specifikt stöd för att kräva att en viss andel av personalen ska vara legitimerade förskollärare. Därför fokuseras tillsynen på om huvudmannen har organiserat för undervisningen så att alla barn får kontinuerlig undervisning som bedrivs av legitimerade förskollärare.⁵⁷

⁵³ 8 kap. 2 och 8 §§ skollagen.

⁵⁴ Regleras dock i förordning (SFS 1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll. Förordningen reglerar huvudmannens skyldighet att kontrollera barnsäkerheten.

⁵⁵ Riktlinjer för fristående förskola och pedagogisk omsorg i Stockholms stad.

⁵⁶ 2 kap. 13 och 15 §§ skollagen.

⁵⁷ Enligt Riktlinjer för fristående förskola i Stockholms stads förskola, 4.3: Huvudmannen ska se till att det finns en tillräckligt hög andel förskollärare för att de nationella målen ska kunna uppfyllas och för att undervisning kontinuerligt ska ledas av förskollärare. Förskollärarna ska även ges förutsättningar att utföra de övriga uppgifter som de enligt skollagen och läroplanen har ett särskilt ansvar för. En förskollärare ska ges sådana förutsättningar att det med ett rimligt antal barn är möjligt att ta ansvar för alla barns utveckling och lärande. Huvudmannen ska kunna visa hur utbildningen organiseras så att varje barn kontinuerligt får ta del av undervisning ledd av förskollärare.

Tillsynen visar att i 34 procent av de granskade förskolorna får inte barnen undervisning som bedrivs av legitimerad förskollärare i tillräcklig omfattning. Detta kan ofta förklaras med att förskolläraryresursen på förskolan är så begränsad att det saknas förutsättningar för rektorn att organisera för undervisningen. Det förekommer även att befintlig förskolläraryresurs inte används så att alla barn får undervisning av legitimerade förskollärare.

Systematiskt kvalitetsarbete

Enligt skollagen ska varje huvudman inom skolväsendet på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen. Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet ska vara de mål som finns för utbildningen. Huvudmannen ansvarar också för att det ska finnas skriftliga rutiner för att ta emot och utreda klagomål.⁵⁸

Tillsynen visar att 46 procent av förskolorna brister i det systematiska kvalitetsarbetet vilket är en ökning från föregående år⁵⁹ (se avsnitt 5.1.3). En vanlig brist är att huvudmannen och rektorn saknar tillräckliga underlag för att följa upp, bedöma och analysera måluppfyllelsen i förhållande till läroplanen⁶⁰. De allra flesta förskolor har rutiner för att ta emot och utreda klagomål men det förekommer att förskolorna inte lämnar information till vårdnadshavarna på ett lämpligt sätt.

Andra identifierade brister

Tillsynen visar även på brister inom områdena ”samverkan med förskoleklass, skola och fritidshem” samt ”mottagande och urval”. Enligt läroplanen ska förskolan samverka på ett förtroendefullt sätt med förskoleklassen, skolan och fritidshemmet för att stödja barnens utveckling och lärande i ett långsiktigt perspektiv.⁶¹ Tillsynen visar att nästan hälften av alla granskade förskolor inte uppfyller läroplanens riktlinjer för området. Många förskolor saknar till exempel tydliga rutiner för hur samverkan med förskoleklassen,

⁵⁸ 4 kap. 3-8 §§ skollagen.

⁵⁹ Tretton procent 2020.

⁶⁰ Det vill säga på vilket sätt utbildningens innehåll bidragit till barnens faktiska lärande och utveckling i förhållande till läroplanens mål.

⁶¹ Kap 2.5 Övergång och samverkan, Förordning (SKOLFS 2018:50) om läroplan för förskolan.

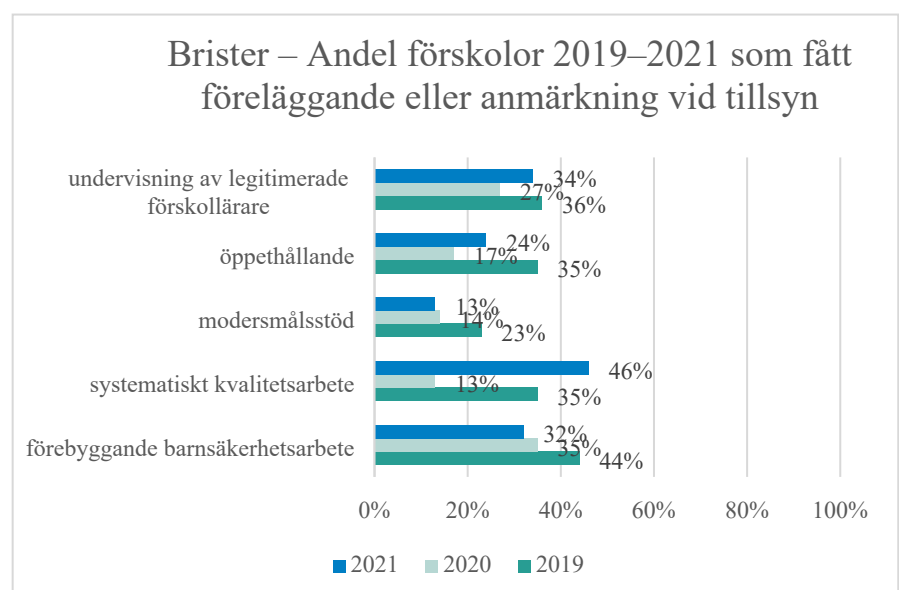
I Riktlinjer för fristående förskolor i Stockholms stad finns närmare bestämmelser om vad som gäller för de fristående förskolorna. Se också Stockholms stads Riktlinjer för övergångar mellan förskola, förskoleklass, skola och fritidshem, s. 3–7). I riktlinjerna framgår det bland annat att det i varje stadsdelsnämndsområde ska finnas en lokal handlingsplan för barnens övergång. De fristående förskolorna ska ges möjlighet att delta i framtagandet av planen och i de olika rutiner och samverkan som ingår.

skolan och fritidshemmet ska gå till. Det är även relativt vanligt att förskolorna lämnar över ansvar för informationsöverföring till vårdnadshavare.

Huvudmannen ska se till att förskolan är öppen för alla barn som ska erbjudas förskola (området ”mottagande och urval”).⁶² I tillsynen framkommer att alla huvudmän inte⁶³ tillämpar urvalsgrunder som är godkända av Stockholms stad⁶⁴. Det förekommer exempelvis att urvalsgrunden ålder tillämpas vilket strider mot bestämmelser eftersom barn som söker till en verksamhet inte får diskrimineras på grund av ålder.

5.1.3 Identifierade brister – utveckling över tid

Tabellen nedan visar vanliga brister⁶⁵ som identifierades i tillsynen 2019–2021. Avseende flera bristområden är variationerna mellan åren så stora att det inte går att dra några slutsatser om en utveckling över tid.⁶⁶

Källa: Förskoleavdelningens statistik

⁶² 8 kap. 18 § skollagen.

⁶³ 22 procent av de förskolor som varit föremål för tillsyn 2021.

⁶⁴ Stockholms stad har reglerat vilka urvalsgrunder som ska tillämpas för intagning och plats i förskola och pedagogisk omsorg (Kommunfullmäktiges Regler för intagning och plats i förskola och pedagogisk omsorg).

⁶⁵ Förelägganden och anmärkningar i beslut efter tillsyn.

⁶⁶ Observera att utbildningsförvaltningens årliga tillsyn omfattar ungefär en femtedel av de fristående förskolorna i Stockholm. Därför kan det vara missvisande att jämföra resultatet av tillsynen från ett år till ett annat eftersom det är olika förskolor som varit föremål för tillsyn.

Tillsynen under åren 2019–2021 visar bland annat att undervisning av legitimerade förskollärare är en vanligt förekommande brist över tid och att det inte är några större skillnader mellan åren. Därtill visar tillsynen att det förebyggande barnsäkerhetsarbetet är en vanligt förekommande brist över tid och att det inte skiljer sig nämnvärt mellan åren 2019–2021.

Tillsynen under perioden visade på en minskad andel uppmärksammade brister i förskolornas systematiska kvalitetsarbete. Under 2021 har dock tillsynen visat på brister gällande förskolornas systematiska kvalitetsarbete i 45 procent av de förskolor som varit föremål för tillsyn vilket är en markant ökning från år 2020 (se även avsnitt 5.1.2). Brister inom området öppethållande⁶⁷ har identifierats i något högre utsträckning 2021 och är fortfarande är en relativt vanligt förekommande brist.

5.1.4 Identifierade brister i digital egenkontroll

Samtliga enskilda huvudmän för förskola och pedagogisk omsorg genomför årligen en så kallad egenkontroll. Egenkontrollen utgör en del av stadens tillsyn och består av frågor inom tillsynens områden (se avsnitt 5.1) som besvaras av huvudmännen. Den årliga egenkontrollen 2021 har besvarats av 90 procent av huvudmännen⁶⁸. De flesta huvudmän anger att de över lag uppfyller kraven inom de områden tillsynen och egenkontrollen omfattar.

Liksom föregående år⁶⁹ är förskolornas samverkan med förskoleklass, skola och fritidshem alltjämt en vanlig brist enligt svaren i egenkontrollen. 25 procent av förskolorna anger att de har en fungerande samverkan med vissa av de skolor som barnen börjar i.

Egenkontrollen visar vidare att andelen förskolor där huvudmannen har identifierat ett behov av kompetensutveckling i svenska språket uppgår till 27 procent. 19 procent av huvudmännen anger att de under det senaste året medverkat till att personal deltagit i kompetensutveckling i det svenska språket⁷⁰. Det kan därmed konstateras att

⁶⁷ Enligt budget 2021–2023 har utbildningsförvaltningen i uppdrag att i tillsynen följa upp och säkerställa att fristående förskolor följer ramöppettiderna.

⁶⁸ Huvudmännen har uppgiftsskyldighet enligt 26 kap. 7 § skollagen.

⁶⁹ Egenkontrollen 2020 visade bland annat på vanliga brister vad gäller introduktionsperiod med mentor för nyutexaminerade förskollärare, behov av kompetensutveckling i svenska språket och samverkan med förskoleklass, skola och fritidshem.

⁷⁰ År 2020 identifierade 40 procent av förskolorna ett behov av kompetensutveckling i det svenska språket för en del av personalen. Av dessa huvudmän angav drygt 60 procent att de medverkat till kompetensutvecklingsinsatser.

kompetensutvecklingsinsatser för att utveckla personals språkliga kompetens genomförs i flera av de fristående förskolorna, men att det också finns identifierade behov av kompetensutveckling som inte har lett till några insatser.

5.1.5 Särskilda områden som är föremål för tillsyn

Budgetuppdrag demokrati och jämställdhet

Utbildningsförvaltningen har i Stockholms stads budget i uppdrag att stärka tillsynen av fristående förskolor med fokus på skollagens krav om demokrati och jämställdhet⁷¹.

Tillsynen 2021 visar att de fristående förskolorna generellt sett har ett etablerat och medvetet arbete inom jämställdhetsuppdraget. Brister inom arbetet med jämställdhet har endast identifierats i enstaka förskolor. Samtliga förskolor som har varit föremål för tillsyn under året har en dokumenterad plan för att motverka kränkande behandling och diskriminering. De allra flesta förskolor har ett aktivt arbete med likabehandling.

När det gäller demokratiuppdraget noterar utbildningsförvaltningen att de flesta förskolor har ett medvetet arbetssätt. Till exempel sker ett aktivt arbete med barnkonventionens innehåll. I de förskolor som saknar medvetna arbetssätt för demokratiuppdraget har personalen ofta svårt att beskriva hur arbetet med demokrati genomförs.

Barns språkutveckling och personalens språkliga kompetens

Tillsynen granskar att rutiner finns för inventering av barns språkliga miljöer⁷², att arbetssätt för barns utveckling av modersmål och svenska språket finns integrerad i utbildningen samt att barns språkutveckling följs upp. Tillsynen följer även upp hur huvudmännen använder det ekonomiska tillägg som tilldelas för barn med annat modersmål än svenska. Under perioden visar tillsynen på en minskning i andelen brister inom arbetet med att stödja barns utveckling av modersmålet och svenska språket.

I egenkontrollen 2021 anger i stort sett samtliga förskolor att personalen inventerar vilka språk som talas i barnens hemmiljö samt att

⁷¹ I tillsynen granskas detta genom att fördjupande frågor ställs i intervjuer med huvudmän, rektorer och representanter för personalen. Förskolornas miljö och material granskas också ur dessa perspektiv. Därtill granskas att förskolorna följer upp och analyserar arbetet med demokrati och jämställdhet i det systematiska kvalitetsarbetet samt att huvudmännen utreder och beaktar barns bästa vid större beslut eller förändringar som kan påverka barnen (barnkonsekvensanalyser).

⁷² En språkkartläggning som grund för förskolans arbete med flerspråkighet.

förskolan har rutiner och arbetssätt för att varje barn ska ges förutsättningar att utveckla sitt modersmål. Drygt 80 procent av förskolorna anger att inventeringen av barnens språkliga miljö har påverkat förskolans arbetssätt för att stödja barns utveckling av sitt modersmål. De flesta förskolor anger att barnens enskilda språkutveckling följs upp och dokumenteras av personalen.

Tillsynen granskar att tillräcklig kompetens i svenska språket finns i personalgruppen så att det finns förutsättningar för barns språkutveckling i svenska. Tillsynen visar att i stort sett samtliga förskolor har tillräckliga förutsättningar för detta. Endast i något enstaka fall har tillsynen identifierat brister inom området under 2021. Resultatet av egenkontrollen visar dock att ungefär en fjärdedel av förskolorna har identifierat ett behov av kompetensutveckling i det svenska språket för en del av personalen (se avsnitt 5.1.4).

6. Kvalitet i kommunal förskola

6.1 Kvalitet och måluppfyllelse i förskolan

Frågan om vad som kan mätas i förskolan är alltjämt aktuell. De resultatunderlag som samlas in för att användas av olika nivåer i förskolans kommunala styrkedja behöver skilja sig åt för att skapa utveckling på arbetslags- förskoleenhets- stadsdels- och huvudmannanivå. Väsentligt är att varje nivå utgår från sin roll och sitt uppdrag.

6.1.1 Strukturella mått för kvalitet i förskolan

I Stockholms stads integrerade lednings- och styrningssystem (ILS) görs en årlig uppföljning av kommunfullmäktiges fastställda mål och indikatorer för stadsdelsnämnds-nivån. I ILS-webben följs indikatorer, förväntade resultat och aktiviteter upp via två tertialrapporter och i verksamhetsberättelse.

Förskolan har tidigare saknat nationellt standardiserade nyckeltal för att jämföra kvalitet och måluppfyllelse och därmed verktyg för att kunna bedöma likvärdighet. Sveriges kommuner och regioner⁷³ utgick 2020 ifrån hur strukturfaktorerna personaltäthet, förskollärartäthet och andelen förskollärare förhåller sig till förskolornas socioekonomiska struktur. Dessa kvalitetsaspekter beskriver de struktu-

⁷³ SKR (Sveriges kommuner och regioner) (2020). Öppna jämförelser Förskola 2020.

rella förutsättningar en huvudman behöver skapa, följa upp och utveckla.

6.1.2 Strukturkvalitet i staden

Indikatorerna för förskolan i staden anger kvalitetsmått för strukturell kvalitet såsom andel legitimerade förskollärare, antal barn per grupp och antal barn per årsarbetare. Två ytterligare indikatorer är andel nöjda vårdnadshavare från förskoleundersökningens enkät samt kvalitetsindikatorns mått.

Stockholms stad har sedan 2009 ett kvalitetsindikatormått som bygger på en självvärdering (WKI) genomförd på arbetslagsnivå. Kvalitetsindikatorns mått blir inte tillförlitlig när resultatet från självvärderingen aggregeras och siffervärdet säger mycket lite om måluppfyllelsen i arbetslagen⁷⁴. Både SKR⁷⁵ och Skolverket⁷⁶ anger att en kvalitetsindikator som bygger på en självskattning inte bör användas för att ta fram ett samlat kvalitetsvärde på övergripande nivå.

Genom att frikoppla nuvarande webbaserade självvärderingssystem från kvalitetsindikatormåttet möjliggörs en aktualisering och utveckling av självvärderingens modell. Vid en forskningsbaserad översyn⁷⁷ av självvärderingsmaterialets aktualitet framkom att verktyget behöver uppdateras för att vila på vetenskaplig grund.

Utbildningsnämnden har i uppdrag att utveckla indikatorn ”Kvalitetsindikatorn – Självvärdering” utifrån läroplansuppdraget. Uppdraget redovisas under våren 2022 till utbildningsnämnden.

6.1.3 Dialoger för kvalitativa resultat

Utöver indikatorer som kvantitativa kvalitetsmått på strukturell nivå genomför stadsdelsförvaltningarna olika former av kvalitets-, nyckeltals- och resultatdialoger gentemot förskoleenheterna. Dessa dialoger är i stor uträkning systematiskt strukturerade med återkommande underlag vilket ger viktig strategisk information om behov och utveckling i förskolorna (se avsnitt 6.2.1).

⁷⁴ Flera avgörande faktorer påverkar hur självvärderingen kan genomföras såsom personalens pedagogiska och språkliga kompetens, rörlighet i arbetslaget samt även självvärderingsverktygets validitet och reliabilitet (Utvärdering i kommunal förskolan 2021, Pihlgren 2021)

⁷⁵ SKR (Sveriges kommuner och regioner) Öppna jämförelser Förskola 2020.

⁷⁶ Skolverket, BRUK (Bedömning, reflektion, utveckling, kvalitet) www.bruk.skolverket.se.

⁷⁷ En forskningsbaserad översyn genomförd av Ann S. Pihlgren 2021.

Vikten av att föra dialog mellan nivåer framhålls även på nationellt plan i regeringsuppdraget⁷⁸ till de fyra skolmyndigheterna om att ta fram gemensamma delmål och indikatorer för uppföljning och analys av huvudmännens verksamhet och resultaten i förskola och skola. Skolverket och SPSM ska gemensamt erbjuda huvudmännen inom skolväsendet återkommande kvalitetsdialoger⁷⁹. Regeringsuppdraget indikerar att dialog och kommunikation är väsentliga delar i uppföljning och utvärdering, särskilt på övergripande nivå där indikatormått behöver kompletteras med en kvalitativ bild.

6.1.4 Forskningsstudie visar på svårigheter att fånga likvärdighet på övergripande nivå

Utbildningsförvaltningens utvärdering⁸⁰ av de kommunala förskolorna har genomförts i samtliga stadsdelsnämndsområden och ger en bild av den varierade styrningen av förskolan i Stockholms stad (se avsnitt 6.2). Varje stadsdelsnämndsområde arbetar relativt autonomt. Därför är det svårt att fånga likvärdig kvalitet i förskolan på övergripande nivå. I en nyligen genomförd forskningsstudie⁸¹ pekar forskarna på att Stockholms stads sätt att organisera förskolan i olika stadsdelsnämndsområden kan innebära svårigheter att få politiskt gehör för förskolans potential att verka för likvärdighet samt kan även utgöra ett hinder för att samla kompetens och skapa likvärdighet i staden.

Skolchefen en viktig länk

Enligt skollagen⁸² ska skolchefen bistå och hjälpa huvudmannen att se till att utbildningen följer gällande föreskrifter. I Skolinspektionens granskning⁸³ av hur skolhuvudmän styr, delegerar och följer upp sin skolverksamhet visar bland annat att verksamheterna behöver stärka återrapporteringen till huvudmannen. Det är inte alltid uttalat vilka uppgifter nämnden ska få rapportering om. Granskningen visar vidare att skolchefer är en viktig länk mellan politiker och profession. Skolchefen underlättar och stödjer arbetet med nationella mål och, enligt Skolinspektionen är de flesta skolchefer väl insatta i hur verksamheterna fungerar och vad som behöver utvecklas. Enligt Skolinspektionens granskning finns dock

⁷⁸ Uppdrag till Statens skolverk, Statens skolinspektion, Specialpedagogiska skolmyndigheten och Skolforskningsinstitutet om insatser för ökad kvalitet och likvärdighet, 2021 (U2018/02652 (delvis) U2021/03837).

⁷⁹ Dialogerna ska inledas under andra halvåret 2022.

⁸⁰ Utbildningsförvaltningen (2021). Slutrapport: Vad innebär resultat i förskolan?

⁸¹ Utbildningsförvaltningen (2021). Villkor och organisering av ett närvarande och pedagogiskt ledarskap i förskolan, Bim Riddersporre och Sven Persson.

⁸² Skollagen 2 kap. 8a §

⁸³ Skolinspektionens kvalitetsgranskning; Huvudmannens styrning genom tydlig delegering och uppföljning (2021)

sällan någon dokumenterad beskrivning av skolchefens uppdrag utöver skrivningen i skollagen.

Undersökning av hur likvärdig kvalitet i förskolan kan uppfyllas, följas upp och utvecklas i Stockholms stad

Utbildningsförvaltningen initierar 2022 en forskningsstudie utifrån behovet av en tydligare övergripande bild av styrning, organisering, kvalitet och likvärdighet i förskolan i Stockholms stad. Studien ska också undersöka skolchefernas position och roll i fråga om utvecklingen av ett systematiskt kvalitetsarbete, bland annat i relation till förskolans arbete med barns språkutveckling.

Syftet med undersökningen är att bidra till fördjupad kunskap om vilka konsekvenser stadens styrning och organisation får för skolchefernas möjlighet att bistå huvudmannen med att se till att utbildningen följer gällande föreskrifter. Undersökningen ska också bidra med kunskap om huvudmannens möjligheter att följa upp förskolans kvalitet i staden.

6.2 Utvärdering av kommunal förskola 2019 - 2021

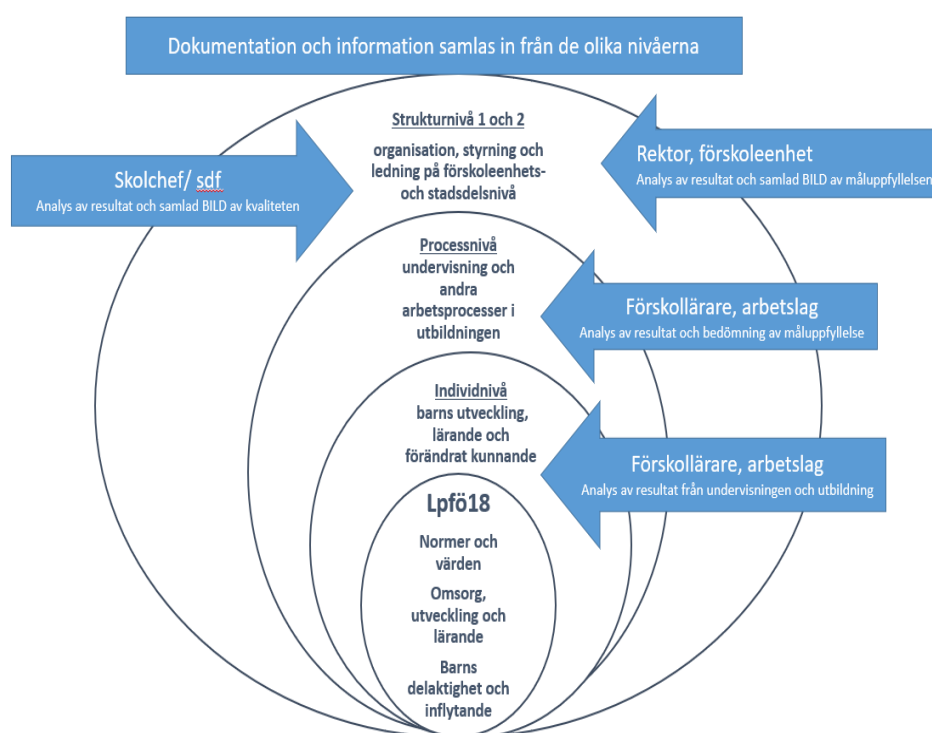
Utbildningsförvaltningen har sedan 2013 genomfört utvärdering av de kommunala förskolorna i staden i syfte är att stödja rektorerna i det systematiska kvalitetsarbetet. Under åren 2019–2021⁸⁴ har utvärderingen belyst den nationella målstyrningen via läroplan genom att synliggöra vilka resultatunderlag som finns på olika nivåer i styrkedjan för den kommunala förskolan.⁸⁵

Utvärderingen visar att rektorer och skolchefer för förskolan bedriver ett konsekvent utvecklingsarbete med stödprocesser för arbetslagen. Till exempel upprättas planeringsunderlag, reglerad tid till för- och efterarbete och utveckling av digitala verktyg. En slutsats är även att den nationella målstyrningen i högre grad än tidigare är synlig på arbetslagsnivå. Tolkningsutrymmet av hur läroplanens mål ska omsättas är dock fortfarande stort. Här saknar förskolans profession nationellt tolkningsstöd för vad undervisningen förväntas resultera i och vad som ska bedömas i barnets förändrade kunnande.

⁸⁴ Utbildningsförvaltningen (2021). Slutrapport: Vad innebär resultat i förskolan?

⁸⁵ Samtliga 13 stadsdelsnämndsområden har erbjudits utvärdering. Sammantaget har tretton utvärderingar genomförts under perioden. Intervjuer har genomförts med 13 skolchefer, 1 enhetschef, 13 rektorer, 19 biträdande rektorer, 4 pedagogiska ledare och 72 förskollärare vid 17 förskolor.

Utvärderingen visar att det finns en tydlig koppling mellan styrning och uppföljning och de resultatunderlag som samlas in på olika nivåer i förskolan. Det man frågar efter har alltså betydelse för vad som samlas in och följs upp. Utvärderingen belyser hur information rör sig mellan nivåerna i styrkedjan, vad resultat innebär på respektive nivå och vad förskollärare, rektorer och skolchefer anser väsentligt att dokumentera.

Utvärderingens analysmodell⁸⁶

6.2.1 Utvärderingens slutsatser och föreslagna utvecklingsområden

I utvärderingen genomförs en kartläggning och nulägesanalys utifrån dokumentation och information från intervjuer på individnivå, processnivå och strukturnivå 1 och 2.

⁸⁶ Utvärderingens underlag bygger på datainsamling från dokument och intervjuer med förskollärare, biträdande rektorer och pedagogiska ledare samt rektorer och skolchefer. Analysmodellen (se bild) är framtagen av utbildningsförvaltningen och strukturen är hämtad från Skolverkets stödmaterial i Samverkan för bästa skola och förskola <https://www.skolverket.se/skolutveckling/leda-och-organisera-skolan/samverkan-for-basta-skola>.

Förskollärare och arbetslag (individ- och processnivå)

- Förskolläraren och arbetslaget behöver skapa en samsyn om dokumentationens syfte och bearbeta (tolka) på vilket sätt barns lärande ska följas och dokumenteras, vad som ska bedömas och analyseras.
- Förskolläraren och arbetslaget behöver systematisera och avgränsa uppföljning och utvärdering genom att i planeringen ta fram kriterier och kännetecken för vad arbetet ska resultera i.
- Förskolläraren och arbetslaget behöver utveckla systematik och underlag som tydligare visar hur de bidrar till kontinuitet och progression i varje barns utveckling och lärande och hur förskolan förbereder för fortsatt utbildning.

Rektor och skolchefer (strukturnivå 1 och 2)

- Rektorer och skolchefer behöver fokusera målstyrning på respektive nivå genom att följa upp och utveckla kvaliteten i förskolans strukturella förutsättningar. Det vill säga centrala förutsättningar såsom exempelvis personalens utbildningsnivå, antal barn per vuxen och tid till personalens för- och efterarbete.
- Rektorer och skolchefer behöver utveckla den strukturerade resultatdialogen för kvalitativ kunskap om hur läroplanen omsätts och för att säkerställa barns rätt till undervisning av god kvalitet (se även avsnitt 5.1.5)⁸⁷.
- Rektorer behöver tillsammans med förskollärare och arbetslag utveckla uppföljningsverktyg som tydliggör kopplingen mellan individ- och processnivå, genom tolkning av läroplaners mål och vilka kunskaper och förmågor som undervisningen ska resultera i.

7. Stadsövergripande insatser

7.1 Tillgång till förskola

I kommunfullmäktiges budget för 2021 fick utbildningsnämnden i uppdrag att samverka med stadsdelsnämnderna för att öka andelen inskrivna barn i förskola i områden där inskrivningsgraden är låg,

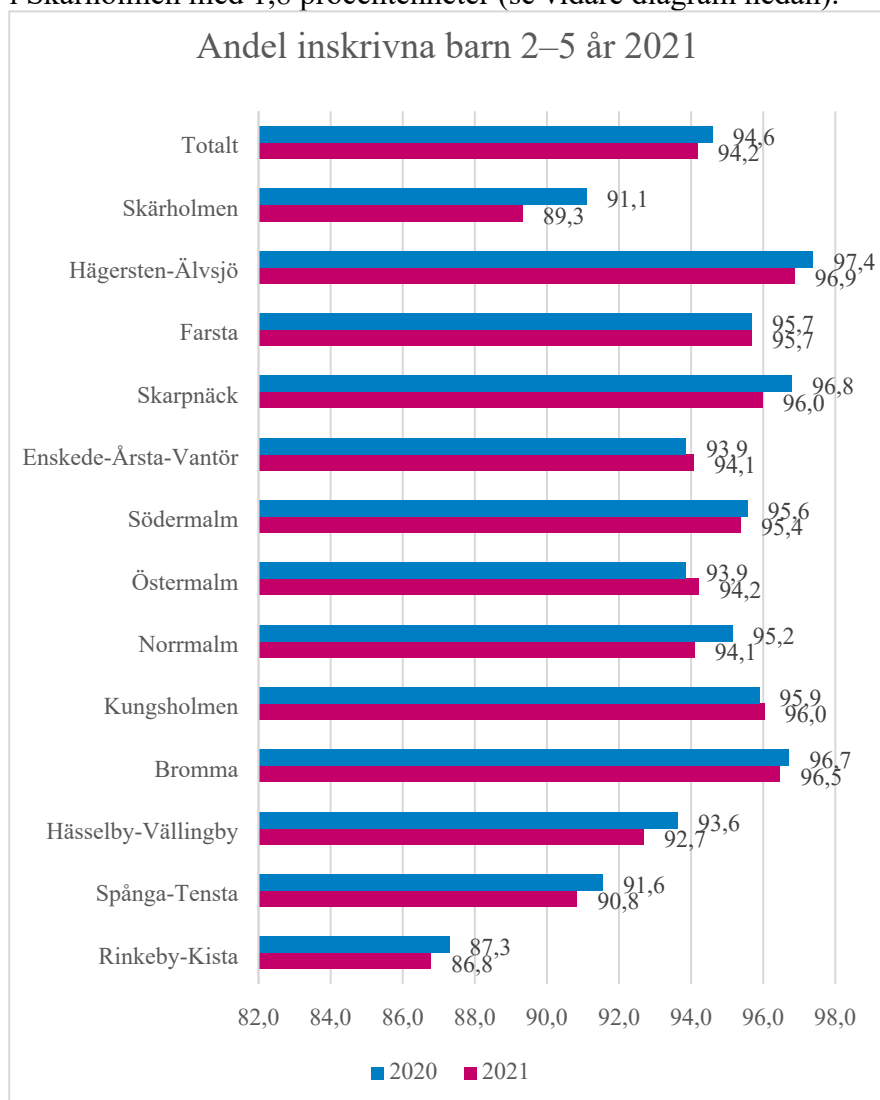
⁸⁷ Vikten av att föra dialog mellan nivåer framhålls även på nationellt plan i regeringsuppdraget (Uppdrag till Statens skolverk, Statens skolinspektion, Specialpedagogiska skolmyndigheten och Skolforskningsinstitutet om insatser för ökad kvalitet och likvärdighet, 2021 (U2018/02652 (delvis) U2021/03837) om att ta fram gemensamma delmål och indikatorer för uppföljning och analys av huvudmännens verksamhet och resultaten i förskola och skola.

med fokus på områden som är mindre socioekonomiskt gynnsamma.

7.1.1 Minskad inskrivningsgrad mellan 2020 och 2021 i de flesta stadsdelsnämndsområden

Vid utgången av 2021 har inskrivningsgraden minskat med 0,4 procentenheter i staden som helhet jämfört med 2020.

Inskrivningsgraden har minskat i nio stadsdelsnämndsområden, är oförändrad i ett och har ökat marginellt i tre. Störst var minskningen i Skärholmen med 1,8 procentenheter (se vidare diagram nedan).

Källa: Sweco

7.1.2 Utvecklingsarbete för att öka andel inskrivna barn sedan 2019

Utbildningsförvaltningens uppföljningar sedan 2019 visar att etablerade insatser för att öka inskrivningsgraden fortgår i

stadsdelsnämndsområdena. De flesta är informationsinsatser⁸⁸ och uppsökande verksamhet bland annat i samverkan mellan förskola och andra samhällsfunktioner såsom socialtjänst, barnavårdscentraler och öppen förskola. Förskolerapport 2020 betonade⁸⁹ att regelbunden inventering av icke inskrivna barn och fördjupade kunskaper om skäl till att barn inte är inskrivna är kritiska faktorer för att utforma adekvata insatser för att öka inskrivningsgraden. I kommunfullmäktiges budget 2022 har utbildningsnämnden fått i uppdrag att i samarbete med stadsdelsnämnderna fortsätta fördjupa kunskaperna om varför barn inte är i förskolan och påbörja relevanta åtgärder för att öka inskrivningsgraden.

7.1.3 Inventering av barn som har rätt till förskola men inte går i förskola eller pedagogisk omsorg

En slutsats i Förskolerapport 2020 var att flera stadsdelsförvaltningar arbetar mer systematiskt än tidigare⁹⁰ för att identifiera barn som inte är inskrivna. Utbildningsförvaltningens uppföljningar 2021 visar att merparten av stadsdelsförvaltningarna har genomfört inventeringar utifrån folkbokföringen av vårdnadshavare med barn som har rätt till förskola men inte är inskrivna. En handfull⁹¹ av stadsdelsförvaltningarna anger att de utifrån inventeringen samlar in ytterligare kunskap om vårdnadshavare med icke inskrivna barn, till exempel om det finns områden där barn i lägre utsträckning går i förskola och om de står i kö.

7.1.4 Kunskap om orsaker till icke deltagande i förskola

Ett par stadsdelsförvaltningar⁹² uppger att de närmare har undersökt orsakerna till att barn inte skrivs in. Några är i ett kartläggningsskede där de planerar att genomföra en orsaksanalys.

⁸⁸ En handfull förvaltningar anger att de riktar information, eller planerar informationsinsatser (i de flesta fall brevutskick) till identifierade vårdnadshavare. Ett par stadsdelsförvaltningar, till exempel Farsta och Rinkeby-Kista, har också analyserat resultatet av tidigare informationsutskick till vårdnadshavare som inte skrivit in barn. Analyserna visar att utskicken har haft en i bästa fall marginell effekt på benägenheten att ställa barn i förskolekö.

⁸⁹ Mot bakgrund av bland annat betänkande av Utredningen om fler barn i förskolan för bättre språkutveckling i svenska (SOU 2020:67).

⁹⁰ Jämfört med utbildningsförvaltningens uppföljning 2019: Stockholms stad (2019). Ökad inskrivningsgrad – insatser för att få fler barn att delta i förskolan i Stockholms stad.

⁹¹ Bromma, Enskede-Årsta-Vantör, Farsta, Kungsholmen och Rinkeby-Kista.

⁹² Enskede-Årsta-Vantör har genom uppsökande verksamhet med hjälp av socialtjänsten och BVC, undersökt orsakerna till att barn inte skrivs in. Rinkeby-Kista kommer under 2022 genomföra ett hemsbesöksprogram.

Rinkeby-Kista har den lägsta inskrivningsgraden i staden (se tabell ovan) och bedriver därför ett analysarbete för att få ny kunskap om barn som inte är inskrivna i förskolan. Rinkeby-Kistas senaste inventering⁹³ av folkbokförda barn utan placering visar bland annat att en knapp fjärdedel av de icke inskrivna barnen tillhör familjer som är folkbokförda i stadsdelsnämndsområdet men troligen har lämnat Sverige. En annan relativt stor grupp är barn som står i kö till förskola eller har fått plats men inte börjat i förskola ännu. Även denna grupp utgör en knapp fjärdedel av de icke inskrivna barnen. För drygt 40 procent av de icke inskrivna barnen i stadsdelsnämndsområdet finns det inget synbart skäl till att barnet inte går i förskolan.⁹⁴

Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltning har även genomfört en sambandsanalys på planområdesnivå i Stockholms stad. I analysen framgår att det finns ett samband mellan stadsdelar⁹⁵ som har en hög inflyttning av barn från utlandet och låg inskrivningsgrad. Liknande slutsats har konstaterats av Farsta stadsdelsförvaltning på lokal nivå. Resultatet är konsistent med Skolverkets analys på nationell nivå. Enligt Skolverket är de faktorer som är starkast förknippade med att inte ha sina barn inskrivna i förskolan att inte förvärvsarbeta, respektive att nyligen ha invandrat till Sverige⁹⁶.

År 2021 kan utbildningsförvaltningen konstatera att några stadsdelsförvaltningar⁹⁷ i högre grad än tidigare använder sin successivt ökande kunskap om orsaker till att vissa barn inte skrivs in, för att utveckla mer relevanta insatser för ökad inskrivningsgrad, bland andra Enskede-Årsta-Vantör och Rinkeby-Kista⁹⁸.

⁹³ Rinkeby-Kista har under 2021 gjort två inventeringar utifrån Barn- och elevregistret (BER) (folkbokföringen) av barn födda 2016–2019. År 2020 gjordes en inventering med samma metod som 2021 års inventeringar.

⁹⁴ Rinkeby-Kista framhåller att det fortsatta arbetet med att öka inskrivningsgraden är avhängigt en ökad tillgång till register. Det finns behov av att kunna kombinera analys utifrån BER med bland annat register från socialtjänsten för att kunna fördjupa kunskapen om orsaker till icke deltagande.

⁹⁵ Analogt med ”planområden” i Rinkeby-Kistas analys.

⁹⁶ Skolverket (2018). Deltagande i förskola.

⁹⁷ Främst stadsdelsnämndsområden där det finns stadsdelar/planområden med lägre inskrivningsgrad och mindre socioekonomiskt gynnsamma förutsättningar. Till exempel Enskede-Årsta-Vantör.

⁹⁸ Rinkeby-Kista har tagit fram nya insatser efter analysarbete (avsnitt 6.1.3). En slutsats är det av vikt att rikta arbetsmarknadsinsatser mot gruppen utrikesfödda kvinnor med mycket låg utbildningsnivå med svag kopplingen till arbetsmarknaden för att öka inskrivningsgraden.

7.1.5 Barn som är inskrivna som deltar oregelbundet i förskola

En av slutsatserna i Förskolerapport 2020 var att det behövs ett systemstöd för få en samlad bild av närvaro och frånvaro i förskolan både på stadsdelsnämnds nivå och på stadsövergripande nivå. Liksom tidigare år⁹⁹ visar 2021 års uppföljningar att rutiner för att följa upp oregelbunden närvaro finns på enhetsnivå i förskolorna¹⁰⁰, men att det i de flesta fall på stadsdelsnämnds nivå saknas en samlad bild. Ett par stadsdelsförvaltningar har dock 2021 inventerat barn som återkommande har en hög frånvaro på stadsdelsnämnds nivå, till exempel Farsta¹⁰¹ och Rinkeby-Kista¹⁰².

I kommunfullmäktiges budget 2022 har utbildningsnämnden fått i uppdrag att i samarbete med stadsdelsnämnderna utreda möjligheterna att utveckla uppföljning och aggregerad statistik kring närvaro och frånvaro på stadens förskolor. Eftersom studier visar att det finns ett positivt samband mellan kontinuerlig närvaro och barns lärande och språkliga utveckling¹⁰³ vill utbildningsförvaltningen understryka vikten av att på stadsdelsnämnds nivå identifiera de barn som är inskrivna men som deltar oregelbundet i förskola.

7.2 Insatser för att stärka barns språkutveckling

Andelen barn i Stockholms förskolor som inte har svenska som ett av sina modersmål är i dag 26 procent. Ungefär hälften av barnen i Stockholm har enbart svenska som modersmål¹⁰⁴ och hälften är således flerspråkiga. Cirka 160 olika språk finns representerade bland barnen i Stockholms förskolor och barns språkutveckling i svenska är ett av de prioriterade områdena för förskolan i kommunfullmäktiges budget. Att många barn i förskolan har en annan språklig bakgrund än svensk innebär utmaningar för förskolans personal

⁹⁹ Stockholms stad (2020). Förskola i Stockholm 2020. Stockholms stad (2019). Ökad inskrivningsgrad – insatser för att få fler barn att delta i förskolan i Stockholms stad.

¹⁰⁰ År 2021 års uppföljning (som alltså primärt sker på enhetsnivå i stadsdelarna) visar att frånvaro i förskola 2021 i många fall är kopplad till covid-19-pandemin och oro för smitta.

¹⁰¹ Farsta har under hösten 2021 gjort en inventering av antal barn som återkommande har stor frånvaro från förskolan, i stadsdelsnämndsområdet och fördelat per förskoleområde.

¹⁰² Analysen fick dock avbrytas till följd av tillförlitlighetsproblem med underlaget.

¹⁰³ Se bland annat Betänkande av Utredningen om fler barn i förskolan för bättre språkutveckling i svenska (SOU 2020:67).

¹⁰⁴ Barn som enbart har svenska som modersmål är i staden totalt 52 procent (54).

vars uppdrag enligt skollagen är att ge en likvärdig språkundervisning till alla barn.¹⁰⁵

I detta avsnitt följer en redovisning av stadsdelsförvaltningarnas språkutvecklande arbete samt insatser för att höja personalens kompetens i fråga om flerspråkighet och svenska språket.

7.2.1 Uppföljning visar bland annat på en mer tydlig styrning av det språkutvecklande arbetet i kommunal förskola

I samtliga stadsdelsnämndsområden är språkutveckling ett prioriterat område. Utbildningsförvaltningen har för andra året i rad genomfört en uppföljning av hur stadsdelsförvaltningarna arbetar för att stärka barns språkutveckling. Uppföljningen visar bland annat att språkinventeringen används i högre grad för organisering utifrån flerspråkighet. Uppföljningen visar också på en mer tydlig styrning för det språkutvecklande arbetet. I följande avsnitt presenteras årets uppföljning i korthet.

Stadsdelsförvaltningarnas språkutvecklande arbete

Stadsdelsförvaltningarna har i likhet med tidigare år genomfört flera insatser för kompetensutveckling för att stödja barns språkutveckling. Personal har bland annat deltagit i Läslyftet¹⁰⁶ och utbildning i tecken som alternativ kompletterande kommunikation (TAKK). I Hägersten-Älvsjö har det under 2021 tagits fram ett gemensamt språkprogram¹⁰⁷. Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltning har tagit fram en språkpolicy¹⁰⁸. I Spånga-Tensta har fyra av sju enheter via statsbidraget för språk organiserat verksamheten i mindre barngrupper. På Södermalm har barnen delats in i språkgrupper¹⁰⁹.

Tydligare styrning genom dokument och handlingsplaner för det språkutvecklande arbetet

Utbildningsförvaltningens uppföljning visar att de flesta stadsdelsförvaltningar har tagit fram och i många fall implementerat doku-

¹⁰⁵ Se till exempel Betänkande av Utredningen om fler barn i förskolan för bättre språkutveckling i svenska (SOU 2020:67).

¹⁰⁶ Skolverkets utbildning, statsbidrag kan sökas för att frigöra tid för förskollärare att handleda kollegor i arbetet med Läslyftet.

¹⁰⁷ Programmet består av fem delar som bildar ett stödmaterial för pedagoger och lednings språkarbete.

¹⁰⁸ Arbetet med språk genomförs i tre områden: med verktyg, genom kompetensutveckling och genom uppföljning och utvärdering med analyser inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet.

¹⁰⁹ Några förskolor på Södermalm där det finns en högre andel barn med annat modersmål än svenska har delat in barnen i språkgrupper och skriver: "Att medvetet dela in barnen i språkgrupper innebär en möjlighet för barnen att skapa mening genom alla sina språkliga resurser och att utveckla dem".

ment och handlingsplaner för det språkutvecklande arbetet. Detta visar på en tydligare styrning som stöd för förskolornas arbete inom området sedan föregående år. Exempelvis har Spånga-Tensta tagit fram en gemensam handlingsplan för språkutvecklande insatser 2020–2022.

Språkinventeringen används i större utsträckning för organisering av verksamheten utifrån flerspråkighet

Till skillnad från vad som redovisades i Förskolerapport 2020 används språkinventeringen¹¹⁰ i större utsträckning för organisering av personalresurser inom stadsdelsnämndsområdena.

Av språkinventeringen 2021¹¹¹ framgår att den högsta andelen barn där svenska inte är ett av barnets modersmål finns i förskolorna i Rinkeby-Kista med 76 procent (78)¹¹² och i Skärholmen 67 procent (66). Den lägsta andelen barn som inte har svenska som modersmål (7 procent) finns i förskolorna på Södermalm och Östermalm.

Språkinventeringen år 2021 omfattar även personalens kunskaper i andra språk utöver svenska. I staden totalt är 51 (49) procent av personalen flerspråkig. Högst andel finns i Rinkeby-Kista, 77 procent och i Skärholmen 76 procent. Lägst andel flerspråkig personal finns i Bromma med 37 procent samt Södermalm där 41 procent av personalen talar fler språk än svenska¹¹³.

Andelen flerspråkig personal är högre i de områden som har högst andel barn med annat modersmål¹¹⁴. Många i personalen behärskar språk som ibland matchar barnens språk på stadsdelsnivå, däremot inte alltid på enhetsnivå.¹¹⁵ Stadsdelsförvaltningarna uttrycker att det fortsatt är en utmaning att organisera personalresurser utifrån

¹¹⁰ Den årliga språkinventeringen i de kommunala förskolorna visar på barns och personalens språkliga kompetenser. Språkinventeringen utgör ett underlag för planering av stadsdelsförvaltningarnas och förskolornas språk- och kulturutvecklande arbete.

¹¹¹ Språkinventeringen omfattade 28 977 av totalt 31 423 barn.

¹¹² Siffrorna inom parentes avser föregående år, 2020.

¹¹³ I staden totalt finns cirka 140 olika språk representerade bland personalen. Flerspråkig personal behärskar i genomsnitt 1,5 språk utöver svenskan. Cirka 50 olika språk finns exempelvis representerade bland personalen både i Rinkeby-Kista och på Östermalm.

¹¹⁴ Men även Kungsholmen ligger högt med 70 procent flerspråkig personal¹¹⁴, men relativt låg andel flerspråkighet bland barnen, 35 procent. Däremot talas lika många språk bland personalen i Rinkeby-Kista som på Kungsholmen, cirka 50 språk.

¹¹⁵ Utgångspunkt är att alla som undervisar i förskolan ska kunna undervisa på svenska och därför ingår inte längre andel svenska som modersmål i språkinventeringen.

barns språk. Flera stadsdelsförvaltningar (än föregående år) uppger dock att personal flyttas mellan enheter för att matcha barns språkliga behov.

7.2.2 Behov av mer systematik på alla nivåer för ett framgångsrikt språkutvecklande arbete i kommunal förskola

Utbildningsförvaltningen har på uppdrag av kommunfullmäktige under år 2021 genomfört en utredning om hur språkutveckling sker i förskolan och vilka åtgärder som kan öka förutsättningarna för språkutvecklingen.¹¹⁶ Utredningen visar att ett stort antal språkutvecklande arbetssätt används vid stadens förskolor (se avsnitt 7.2.1 för exempel på arbetssätt) och att dessa genomgående är grundade i vetenskap och beprövad erfarenhet¹¹⁷. Utöver insatserna här ovan framkommer i intervjuerna exempel på framgångsrika arbetssätt och insatser så som högläsning, mindre undervisningsgrupper, språksamtal med vårdnadshavare, digitala verktyg samt stöttande undervisningsmiljöer.

Det som avgör om insatser för barnen blir framgångsrika är utöver kvaliteten på undervisningen även graden av systematik i planering, genomförande och uppföljning. Bedömningen är att de språkutvecklande arbete som redan bedrivs behöver fortgå. Hur barns språkutveckling påverkas behöver även systematiskt följas upp över tid på både grupp- och individnivå. Långsiktighet betonas, i både forskning och utredningar genomgående, som en av de viktigaste faktorerna för ett framgångsrikt språkutvecklande arbete. Personalens kompetens är central liksom konsekvent styrning och ledning genom hela styrkedjan.

Riktlinjer för övergångar mellan förskola och skola behöver tydligare inkludera språk och kommunikation

Utredningen visar på att Stockholms stads riktlinjer för övergångar mellan förskola och skola¹¹⁸ tydligare behöver inkludera området språk¹¹⁹. För att förbättra övergången mellan skolformerna behöver

¹¹⁶ Utbildningsförvaltningen (2021). Rapport språkupdrag. September 2021. Dnr. 3.3.3–6269/2021.

¹¹⁷ Se vidare kartläggning av insatser i Rapport om språkfrämjande insatser i Göteborgs Stads förskolor. En kartläggning och analys av språkfrämjande insatser 2020.

¹¹⁸ Riktlinjer för övergångar mellan förskola och skola, 2013. Riktlinjer för övergångar mellan förskola, förskoleklass, skola och fritidshem, reviderad 2020.

¹¹⁹ I läroplanen framgår bland annat att förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla ett nyanserat talspråk och ordförråd samt förmåga att leka med ord, berätta, uttrycka tankar, ställa frågor, argumentera och kommunicera med andra i olika sammanhang och med skilda syften. Förskolan ska ge varje barn

förskolan ta del av förskoleklassens obligatoriska kartläggningar av språklig medvetenhet inom Hitta språket¹²⁰. Detta för att förbättra progressionen i undervisningen mellan förskolan och grundskolan. Framför allt är detta särskilt angeläget i socioekonomiskt svaga områden.

I kommunfullmäktiges budget för 2022 fick utbildningsnämnden i uppdrag att i samråd med stadsdelsnämnderna revidera de obligatoriska rutinerna för övergången mellan förskola och grundskola med särskilt fokus på information om barnens språkutveckling. Uppdraget ska redovisas våren 2022.

7.2.3 Jämförande undersökning av språkutvecklande arbete i fristående förskola

Utbildningsförvaltningen har 2021 genomfört en undersökning¹²¹ av språkutvecklande arbete i fristående förskolor. Syftet har varit att få ett underlag för jämförelse mellan kommunal och fristående regi av förskolornas språkutvecklande arbete. Kartläggningen har utgått från ”Rapport språkuppsdrag 2021”¹²² som avser kommunala förskolor (se avsnitt 7.2.2). Observera att resultaten bör tolkas med viss försiktighet på grund av förhållandevis lågt deltagande i undersökningen¹²³.

Kartläggningen visar att likartade språkutvecklande arbetssätt som förekommer i stadsdelsförvaltningarna förekommer i fristående förskola. Exempel på insatser¹²⁴ är att personal bland annat deltar i Läslyftet och utbildning i tecken som alternativ kompletterande kommunikation (TAKK) (se avsnitt 7.2.1). Vidare är gemensamma handlingsplaner och riktlinjer för det språkutvecklande arbetet helt eller delvis framtagna för i stort sett samtliga förskolor som deltagit i undersökningen. Däremot finns det, liksom inom de kommunala förskolorna, ett utvecklingsbehov i fråga om kompetens om barns andraspråsutveckling och flerspråkighet. Kartläggningen visar

förutsättningar att utveckla intresse för skriftspråk samt förståelse för symboler och hur de används för att förmedla budskap (Lpfö 2018).

¹²⁰ Kartläggning i förskoleklassen - Skolverket

¹²¹ Utbildningsförvaltningen (2021). Språkutveckling i fristående förskolor.

¹²² Utbildningsförvaltningen (2021). Rapport språkuppsdrag. Dnr. 3.3.3-6269/2021

¹²³ En enkät har skickats till samtliga fristående förskolor i Stockholms stad. Svarsfrekvensen var 37 procent. Svaren är dock relativt jämnt fördelade inom staden. Men på grund av det relativt stora bortfallet kan resultatet inte generaliseras utan de slutsatser som presenteras gäller endast de 168 (av totalt cirka 450) förskolor som deltagit.

¹²⁴ Insatser som givit möjlighet att utveckla språk-, läs- och skrivdidaktik baserad på aktuell forskning.

också, i likhet med ”Rapport språkuppdrag 2021”¹²⁵ som avser de kommunala förskolorna, att kunskapsutbytet vid övergången till grundskola behöver förstärkas i fråga om språk.

7.2.4 Kompetensutvecklingsinsatser för flerspråkiga barns språkutveckling i kommunal förskola

Utbildningsförvaltningens uppföljning visar att det pågår ett aktivt arbete i stadens förskolor med kompetensutvecklingsinsatser kring flerspråkiga barns språkutveckling. Exempelvis finns i Farsta en stödenhet som leder kurser i interkulturalitet och flerspråkighet och håller i ett övergripande språknätverk.¹²⁶

Språkinventeringen 2021 visar att 24 (21) procent av förskolans personal har viss utbildning i flerspråkighet. 15 (13) procent av personalen har genomgått en kortare kompetensutveckling i flerspråkighet i FoU-enhetens regi¹²⁷.

7.2.5 Inventering av behov av att höja personalens kompetens i det svenska språket har lett till utbildningsinsatser i kommunal förskola

I 2020 års Förskolerapport framgick att det bland flera stadsdelsförvaltningar fanns behov av att få en tydligare bild av behovet av att höja personalens kompetens i det svenska språket. Utbildningsförvaltningens uppföljning 2021 visar att ungefär hälften av stadsdelsförvaltningarna inventerat och funnit behov av att höja personalens språkliga kompetens.

De flesta stadsdelsförvaltningar som genomfört inventering har identifierat ett behov av kompetensutvecklingsinsatser och har dessutom på olika sätt kvantifierat¹²⁸ behovet. I något enstaka fall har inventering genomförts men visat att det endast finns ett ringa behov av insatser för att stärka personalens kompetens i svenska.

De flesta förvaltningar som identifierat ett behov har under 2021 genomfört insatser riktade till medarbetare som identifierats vara i behov av språkutbildning. Detta indikerar en ambitionshöjning jämfört med tidigare år. Behovet relaterar främst till

¹²⁵ Utbildningsförvaltningen (2021). Rapport språkuppdrag. September 2021. Dnr. 3.3.3–6269/2021.

¹²⁶ I Kungsholmen utbildar dessutom varje enhets specialpedagog personalen kring flerspråkighet. Norrmalm och Bromma utbildar kursledare i flerspråkighet.

¹²⁷ Utbildningen är även öppen för medarbetare från fristående förskolor.

¹²⁸ Till exempel har Farsta identifierat medarbetare på individnivå per enhet som är i behov av språkutbildning. Bromma planerar att använda kompetensverktyget KOLL för inventering av kompetens i det svenska yrkesspråket.

stadsdelsnämndsområden med många barn som har ett annat modersmål än svenska. I flera fall är det fråga om redan kända behov och etablerade utbildningsinsatser¹²⁹, men det finns exempel på insatser i Spånga-Tensta och Kungsholmen¹³⁰ som påbörjats som ett resultat av genomförd inventering.

Det finns också exempel på att uppföljning av personalens kompetens i svenska är en integrerad del av det systematiska kvalitetsarbetet på såväl enhets- som nämndnivå¹³¹.

Kartläggning av förekomsten av språktest och arbetsprover för att säkerställa tillräckliga kunskaper i svenska språket vid rekrytering

Förskolerapport 2020 konstaterade att både nationella riktlinjer och stadsövergripande rutiner för att vid rekrytering bedöma personalens kunskaper i det svenska språket skulle utgöra ett stöd för förskolorna. Mot denna bakgrund har utbildningsförvaltningen som ett första steg gjort en kartläggning av förekomsten av språktest och arbetsprover för att säkerställa tillräckliga kunskaper i svenska språket vid rekrytering av personal till de kommunala förskolorna.

Resultatet visar att inga renodlade språktest i nuläget används vid stadsdelsförvaltningarna, däremot används arbetsprover i Spånga-Tensta i form av att den sökande får skriva verksamhetsrelaterade skrivprov. I två stadsdelsnämndsområden, Bromma och Södermalm, har det förekommit arbetsprov för att säkerställa språkkunskaper vid något enstaka tillfälle. Stadsdelsförvaltningarna beskriver att en eventuell fördel med språktester är att de kan säkerställa språklig kompetens i förhållande till läroplansmålen. En annan fördel är att det blir lika för alla sökande. Nackdelar är att det kan vara tidskrävande och att det kan bli diskriminerande om endast individer med utländsk bakgrund testas.¹³²

¹²⁹ Medarbetare Hässelby-Vällingby har deltagit i ”Spången” (i samverkan med arbetsmarknadsavdelningen), en fortbildning som bland annat ska stärka yrkesspråket. Vidare har Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltning genomfört en språkutbildning i svenska i samarbete med Järva Vux. Eftersom uppföljning visar att insatsen haft begränsade resultat planerar förvaltningen en ny utbildning anpassad till yrkesutövningen i förskolan.

¹³⁰ I Spånga-Tensta utbildades 2021 ett 40-tal medarbetare i svenska.

Kungsholmen har mot bakgrund av inventering genomfört en utbildning för barnskötare med syfte att stärka svenska språket och språkutvecklande arbetsätt.

¹³¹ Till exempel har Skärholmen som enhetsmål i förskoleavdelningens verksamhetsplan att svenska språket ska finnas representerat på varje avdelning.

¹³² Utbildningsförvaltningen (2021). Språktest i stadens förskolor Oktober 2021.

7.2.6 Uppdraget gällande nationella minoritetsspråk

Genom en lagändring som trädde i kraft den 1 januari 2019 förstärktes skyddet för de nationella minoriteterna^{133, 134}. Stockholm ingår sedan 2010 i förvaltningsområde för det finska språket och sedan 2019 även för meänkieli och samiska.

Efterfrågan av förskola på förvaltningsområdesspråken

Enligt språkinventeringen är andelen barn som uppgett något av förvaltningsområdesspråken cirka 1 procent (320 barn). Dock har inte alla vårdnadshavande ansökt om förskola på förvaltningsområdesspråken. Efterfrågan av förskola på förvaltningsområdesspråken är alltså begränsad, tydligast är efterfrågan av förskola på finska.

Utökat systemstöd för att skapa en tydligare bild av efterfrågan

Lagändringen från och med 2019 innebär bland annat att efterfrågan ska tydliggöras genom att vårdnadshavare ska tillfrågas om de önskar plats i förskola på minoritetsspråket. Nytt för 2021 är att förskolorna i Barn- och elevregistret (BER) kan registrera ”inriktning samiska” eller ”inriktning meänkieli”.¹³⁵

En framåtsyftande och aktiv rekrytering av kompetens i nationella minoritetsspråk behöver pågå

Brist på förskolepersonal med kunskaper i nationella minoritetsspråk är en utmaning i stadens förskolor och likväl i andra kommuner.¹³⁶ Uppföljning visar att merparten¹³⁷ av stadsdelsnämnderna i dagsläget inte arbetar aktivt för att öka andelen personal som kan använda sig av nationella minoritetsspråk i undervisningen, med undantag av det finska språket. Eftersom andelen barn med nationella minoritetsspråk är låg ligger fokus på andra viktiga kompetenser vid

¹³³ De nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska. Lagändringen innebär bland annat att kommuner ska anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete.

¹³⁴ Av propositionen som låg till grund för lagändringen framgår att förskolan är betydelsefull i arbetet med att revitalisera minoritetsspråken och har en viktig roll i att bidra till att skydda och främja de nationella minoriteternas språk och kulturer. (Prop. 2017/18:199, bet. 2017/18: KU44, rskr. 2017/18:409.)

¹³⁵ I Stockholms stads systemstöd vid ansökan om förskoleplats går det oavsett andra val att markera sitt intresse av förskola på samiska, meänkieli och finska vid ansökan om plats.

¹³⁶ Av årets språkinventering framgår att det finns många (121) anställda som talar finska medan minoritetsspråken samiska (1), meänkieli (0), jiddisch och romani chib (1) är lite eller inte alls representerade. Frågan i inventeringen gäller förmåga att undervisa på de språk man uppgett.

¹³⁷ Ett lärande exempel är dock Östermalm som söker aktivt efter pedagoger med språkkunskaper i meänkieli och samiska genom att efterfråga detta i sina platsannonser. Östermalm har tillfälligt köpt in modersmålsstöd i meänkieli på distans från Luleå för två barn som efterfrågat detta.

rekrytering¹³⁸. Kompetens inom minoritetsspråk blir aktuell först när behov uppstår.

Undervisning på nationella minoritetsspråk

Uppföljning visar att stadsdelsnämnderna arbetar aktivt för att utveckla arbetssätt för att kunna tillgodose förskola på nationella minoritetsspråk. Bland annat används digitala verktyg och olika webbsidor som stöd¹³⁹. Samverkan med biblioteket är av stor betydelse. Med undantag för de finska förskolorna visar utbildningsförvaltningens uppföljning dock att undervisning på minoritetsspråken ännu inte erbjuds i någon större utsträckning, framför allt på grund av brist på personal. Det är en utmaning att erbjuda förskola helt eller till väsentlig del på samiska och meänkieli om enbart ett barn ansökt om plats i ett stadsdelsnämndsområde. Trots det goda arbete som görs för att tillgodose barns rätt till nationella minoritetsspråk, är kunskapen om rätten till förskola på nationella minoritetsspråk fortsatt något bristande, både på förvaltnings- och förskolenivå.¹⁴⁰

Behov av kommunövergripande verksamhet

Utbildningsförvaltningen har identifierat behov av en kommunövergripande verksamhet (KÖV) för att stadsdelsnämnderna ska kunna utöva sitt kommunala ansvar som anordnare av förskola på förvaltningsområdesspråken på ett långsiktigt och hållbart sätt. Stadsdelsförvaltningarna beskriver utmaningar och behov av utökat stöd gällande att erbjuda förskola på två av förvaltningsområdesspråken, samiska och meänkieli¹⁴¹.

Behov av kompetensutveckling om nationella minoriteter

Utbildningsförvaltningen (FoU-enheten) genomför ett arbete med att öka förskolepersonalens kompetens kring språkutveckling och flerspråkighet. Skolverkets kommunförlagda kurs ”Flerspråkighet och interkulturalitet i förskolan” i samverkan med Södertörns högskola har genomförts.¹⁴² Utvärderingen av den genomförda utbild-

¹³⁸ I många stadsdelsnämnder ligger fokus för närvarande på att hitta personal med goda språkkunskaper i svenska och då hamnar det preventiva arbetet med nationella minoritetsspråk längre ner i prioriteringsordningen.

¹³⁹ Utbildningsförvaltningen tar fram stödmaterial med kulturbärande exempel från de fem nationella minoriteterna samt länkar och hänvisningar som stöd för de förskolor som ännu ej har personal med språkkunskaper på plats.

¹⁴⁰ Detta bekräftas i Institutet för språk och folkminnets förslag till handlingsplan för bevarande av nationella minoritetsspråken finska, jiddish, meänkieli och romska. Det är vanligt att kunskapen om minoriteterna bärs av enstaka personer i en organisation, vilket gör organisationen sårbar.

¹⁴¹ Bland annat efterfrågas att även förskolor skulle få ta del av det stöd som de andra skolformerna har, till exempel en modersmålsenhet.

¹⁴² I utbildningen deltog personal från elva stadsdelsnämndsområden.

ningen visar att deltagarna fått utökade kunskaper gällande de nationella minoriteterna. Dessutom har ett webinarium med tema ”Nationella minoritetsspråk och barns rätt till flerspråkighet” genomförts¹⁴³.

7.3 Kompetensförsörjning

Utbildningsförvaltningen ska verka för god tillgång av barnskötare och legitimerade förskollärare i staden förskolor, stärka läraryrkets attraktivitet, förbättra arbetsmiljön och stärka karriärvägar. Det innebär att förvaltningen samordnar strategiska insatser för stadens kompetensförsörjning och kompetensutveckling. Det genomförs inom följande områden.

- Kompetenskartläggning av personalens utbildningsnivå i förskolan.
- Forskning och utveckling (FoU).
- Strategiskt stöd till stadsdelsnämndernas arbete med kompetensförsörjning genom särskilda insatser.

7.3.1 Kompetenskartläggning av personalens utbildningsnivå i förskolan

Utbildningsförvaltningen genomför strategiskt arbete som utvecklar kriterierna för hur personalens utbildningsnivå följs upp.

Det har tidigare saknats en tillförlitlig kartläggning av andelen personal utan utbildning för arbete med barn¹⁴⁴. En särskild kartläggning 2021 visar att denna personalkategori är relativt jämn fördelad i staden och varierar mellan cirka 29 och 45 procent (se avsnitt 3.4.1).

Behov av strategisk planering av kompetensförsörjning

Utbildningsförvaltningen samverkar med SLK och gällande utbildningsförvaltningens kompetensförsörjningsplan.

Varje stadsdelsnämnd tar årligen fram en kompetensförsörjningsplan utifrån de lokala förutsättningarna för kompetensförsörjningen. Utbildningsförvaltningen har ett samordnande ansvar även vad det gäller kompetensförsörjningsfrågor för förskolan. Förvaltningen kommer framöver att arbeta med att integrera detta inom förvaltningens ordinarie

¹⁴³ Webinariet har vänt sig till ledningsfunktioner och personal på förskolorna inom staden, i kommunala såväl som i fristående förskolor.

¹⁴⁴ Kategorin ”Övrig utbildning”: Andel heltidstjänster som saknar pedagogisk högskoleutbildning och gymnasial utbildning för arbete med barn.

strukturer och utreder för närvarande de ekonomiska förutsättningarna för att ta ställning till uppdragets omfattning.

7.3.2 Forskning och utveckling (FoU)

Utbildningsnämndens FoU-strategi från 2013¹⁴⁵ revideras och beslutats 2022. Utbildningsförvaltningen har under 2021 reviderat FoU-planen som konkretiserar strategin och omfattar alla skolformer. Den innehåller strategiska områden som arbetet ska riktas mot och bidra till vetenskapligt förhållningssätt samt gemensam kunskapsbas hos chefer och personal. Ett kvarstående utvecklingsområde är att organisation och ansvarsfördelning behöver arbetas fram för hur förvaltningens FoU-plan ska omsättas utifrån stadens organisation av kommunal förskola.

Vidare arrangerar utbildningsförvaltningen FörskoleSummit 2022, nätverkar med lärosäten, myndigheter och kommuner samt genomför kvalitetsuppföljningar internt och med extern expertkompetens (se avsnitt 6.1.4).

Förskolesummit

Förskolesummit är Sveriges största ickekommersiella förskolevenemang som genomförs av utbildningsförvaltningen vart annat år. Syftet med konferensen är att bidra till verksamhetsutveckling som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och på så sätt medverka till en likvärdig förskola av hög kvalitet. Utgångspunkterna för konferensen ska vara de behov som definieras för förskolan av Stockholms stads stadsdelsnämnder, men konferensen riktar sig även till fristående huvudmän i staden eller till andra kommuner. Förskolesummit 2022 kommer att genomföras digitalt och i en ny form. En inledande konferensdag sker i juni 2022 som följs av fyra kortare avsnitt med fördjupande teman. Syftet med det digitala formatet är att nå fler medarbetade och chefer i staden.

7.3.3 Särskilda insatser för att strategiskt stödja stadsdelsnämndernas arbete med kompetensförsörjning

För barnskötare inom förskolan som saknar grundutbildning erbjuds gymnasial yrkesutbildning. Den ettåriga utbildningen vid Midsommarkransens gymnasium omfattar 1 300 gymnasiepoäng och följer Skolverkets nationella yrkespaket för arbete med barn i förskola. Yrkespaketen är dock inte utformade för att ge en fullständig gym-

¹⁴⁵ FoU-strategi för en skola som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, Dnr: 12-400/9264.

nasieexamen¹⁴⁶. Utbildningen genomförs inom ramen för befintlig anställning och förskolorna erbjuds vikarieersättning.

Våren 2021 slutförde 36 elever grundutbildningen på Midsommarkransens gymnasiala yrkesutbildning. Dessa hade påbörjat utbildningen höstterminen 2020¹⁴⁷. Höstterminen 2021 påbörjade 50 elever utbildningen.

Utbildningsförvaltningen erbjuder utöver grundutbildningen även två fördjupningsutbildningar för barnskötare med befintlig grundutbildning, en med inriktning skapande verksamhet¹⁴⁸ och en i språkutvecklande arbetssätt. Fördjupningsutbildningen i språkutvecklande arbetssätt har inte erbjudits under året på grund av begränsad efterfrågan.¹⁴⁹

Vikarieersättning

Barnskötare med tillsvidareanställning i fristående och kommunala förskolor har erbjudits möjlighet att genom den erfarenhetsbaserade utbildningen vidareutbilda sig till förskollärare på delvis arbetstid och med vikarieersättning. För närvarande är omkring 300 personer under utbildning till förskollärare. Vikarieersättning har även erbjudits för utbildning på avancerad nivå (magister, master eller licentiatutbildning med inriktning förskoledidaktik)¹⁵⁰. Cirka 60 förskollärare i staden har en magister- eller masterexamen.

Förvaltningen har beviljats medel från stadens kompetensutvecklingsinsats för två barnskötarutbildningar enligt Skolverkets nationella yrkespaket med 30 platser på varje utbildning. Medlen ska användas till vikarieersättning.

¹⁴⁶ Skolverkets nationella yrkespaket är förslag på innehåll för sammanhållna yrkesutbildningar som motsvarar kompetenskraven på nationell nivå för olika yrkesområden.

¹⁴⁷ De 60 platser som fanns tillgängliga vid läsårets start kunde inte fyllas, troligen var pandemin en anledning till detta. Till höstens utbildningsstart var samtliga platser fyllda.

¹⁴⁸ Utbildningen pågår under en termin och har 20 platser.

¹⁴⁹ En möjlig orsak till detta är att förskolorna har haft svårt att prioritera kompetensutvecklingsinsatser under pandemin.

¹⁵⁰ Förvaltningen har ansökt om medel till vikarieersättning för barnskötare som studerar till förskollärare. Det avslogs dock eftersom stadens kompetensutvecklingsinsats inte beviljar medel till utbildningar på avancerad nivå. De som nu är i utbildning till förskollärare och i högre utbildning, till exempel magister, kommer att kunna studera klart med vikarieersättning under förutsättning att de uppfyller vissa överenskommelser.

Ledarskapsprogram för blivande chefer i förskolan

Utbildningsförvaltningen har sedan flera år tillbaka genomfört ett ledarskapsprogram för blivande rektorer. Under året har utbildningsförvaltningen utrett hur ledarskapsprogrammet ska utformas i framtiden och om det är möjligt för förskolans målgrupper att ta del av förvaltningens befintliga chefsprogram. Utbildningsförvaltningen har därför inte erbjudit något program under 2021.

7.4 Insatser för personalens arbetssituation

På uppdrag av kommunfullmäktige tog utbildningsnämnden under 2018 och 2019 i samråd med stadsdelsnämnderna fram en handlingsplan för att förbättra arbetssituationen för förskollärare och barnskötare¹⁵¹. Handlingsplanens åtgärds punkter har fokuserat hur arbetssituationen kan förbättras för personalen och hur förskolan kan organisera sin ledningsorganisation för att främja det närvarande och pedagogiska ledarskapet.

7.4.1 Tre år av utvecklingsarbete

Utbildningsförvaltningen har under tre års tid följt stadsdelsförvaltningarnas arbete med att omsätta handlingsplanen. Uppföljningarna har visat att samtliga stadsdelsnämndsområden sedan 2019 genomfört flera och omfattande insatser för att förbättra personalens arbetssituation. Framför allt visade förra årets redovisningar, men även årets, insatser för att främja det närvarande ledarskapet genom fler biträdande rektorer och andra stödfunktioner till rektor i ledningsorganisationen. Men också insatser gällande grundläggande strukturella förutsättningar för personalen i tid till för- och efterarbete, tydliggörande av roller och ansvar samt avlastning av arbetsuppgifter utöver läroplansuppdraget i arbetslagen.

7.4.2 Ökad positiv upplevelse av arbetssituationen trots pandemi?

Huruvida insatserna leder till en mer positiv upplevelse av arbetssituationen är en följdfråga som i årets redovisning även präglas av en pågående pandemi. Medarbetarenkätens resultat visar dock relativt genomgående på en ökad nöjdhet inom frågeområdena ledarskap, motivation och styrning. Det tyder på att utvecklingsarbeten är långsiktiga projekt¹⁵².

¹⁵¹ Utbildningsförvaltningen (2019). Slutrapport med handlingsplan. För förbättrad arbetssituation för förskollärare och barnskötare, dnr. 1.5.3–4661/2018.

¹⁵² Särskilt ledning och styrning tycks vara områden som ökat, exempelvis inom frågorna ”Jag vet vad som förväntas av mig i mitt arbete” och ”Jag är insatt i min arbetsplats mål”. Frågor ”om en bra arbetssituation” varierar dock men påverkas troligen av pandemins effekter.

7.4.3 Pandemins effekter

Pandemin har inneburit en stor påverkan för förskolan och för ledningen i att organisera arbetet med att säkerställa trygghet och kvalitet. Stadsdelsförvaltningarna redovisar perioder av högre sjukfrånvaro bland personalen och höga kostnader för vikarier, men också många frånvarande barn. Generellt rapporteras att sjukskrivningstalet har ökat under de två år pandemin pågått. Dock menar flera stadsdelsförvaltningar att det inte ska kopplas till en försämrad arbetsituation. Olika nationella restriktioner har påverkat och fått kännbara effekter som ökad arbetsbelastning.

7.4.4 Motiverade medarbetare är avgörande

Motiverade medarbetare och hållbart medarbetarskap framhålls av flera som avgörande för att uppnå god arbetsmiljö över tid¹⁵³. En för arbetsituationen avgörande strukturell förutsättning som redovisas är barngruppernas sammansättning och storlek där statsbidrag bidragit till att minska dessa på flera håll. Minskat barnunderlag på flera håll är även en faktor som påverkar organisationen och ger därmed oro över arbetsituationen.

7.4.5 Villkor och organisering för ett närvarande och ett pedagogiskt ledarskap i förskolan

Utbildningsförvaltningen har under 2020 och 2021 via en extern forskningsstudie¹⁵⁴ följt upp hur förskolans personal¹⁵⁵ uppfattar villkor och organisation i relation till ett närvarande och pedagogiskt ledarskap.¹⁵⁶ Studien visar en komplex bild av olika faktorer som påverkar förskolan i staden med varierande strukturella förutsättningar för personal och ledare att kunna genomföra uppdraget. Begreppet arbetsituation och upplevelsen av den, färgas av de faktiska förutsättningar som råder i det sammanhang personalen verkar.

¹⁵³ Fyra stadsdelsnämndsområden har exempelvis påbörjat en treårig medverkan i ett forsknings- och utvecklingsprojektet om Hållbar förskola (Ifous) där målet är ökad medvetenheten om vad som ger hållbar förskola utifrån socialt, miljö och ekonomiskt perspektiv och hur arbetet kan leda till en kultur av samhörighet och stärkt arbetsglädje.

¹⁵⁴ Villkor och organisering för ett närvarande och ett pedagogiskt ledarskap i förskolan, Bim Riddersporre och Sven Persson (2021). Forskningsstudien redovisades i en slutrapport och i ett webinarium. Dnr: 3.1.3-6185/2021.

¹⁵⁵ Barnskötare, förskollärare, biträdande rektorer, rektorer och skolchefer. Studien genomfördes huvudsakligen genom intervjuer.

¹⁵⁶ Deltagande stadsdelsnämndsområden är Farsta, Hässelby-Vällingby, Södermalm och Norrmalm (två förskoleenheter vardera). Även nationella och kommunala rapporter: Kommissionen för ett hållbart Stockholm 2017, Utbildningsförvaltningens årliga Förskolerapporter samt forskningscirklar om ledarskap 2019, 2020.

7.4.6 Skapa organisationer för dialog

En central slutsats i studien är att vissa strukturella problem för förskolorna inte kan lösas i det närvarande och pedagogiska ledarskapet. Till exempel är bostadssegregation samt familjers sociala, ekonomiska och kulturella utsatthet inte relaterat till ledarskapet. Däremot är ledarskapet i dessa områden av särskild betydelse och bör anpassas till förskolornas kontextuella villkor. Förskolan har potential att verka socialt utjämnande om resurser fördelas så att det gynnar barn från socialt utsatta förhållanden. Det bör utformas i dialog med förskolans medarbetare och baseras på en analys av förskolans viktigaste strukturella förutsättningar¹⁵⁷.

Forskarna menar att ett närvarande och pedagogiskt ledarskap inte kan utövas enkelriktat, det krävs en överenskommelse mellan ledning och medarbetare om vad ett sådant ledarskap innebär och förståelse för begrepp. Studien visar att det är en stor utmaning. Att skapa organisation för dialog är ett av flera villkor som behövs uppfyllas. För att kunna möta komplexiteten i den övergripande frågan för studien breddades den till att gälla *hur man kan främja ett närvarande och pedagogiskt ledarskap i förskolan*.

7.4.7 Olika förutsättningar ger stora utmaningar

Studien visar att förskolans läroplansuppdrag ska genomföras utifrån väldigt olika lokala förutsättningar i stadsdelarna. Förutom de socioekonomiska skillnaderna i staden finns även variationer i personalens utbildningsnivå¹⁵⁸ och personalens kunskaper i det svenska språket. Det innebär stora utmaningar för en ledningsorganisation som vill utöva ett närvarande och pedagogiskt ledarskap i en förskola som karakteriseras av stora olikheter.

7.4.8 "Ledarskap på begäran" räcker inte i socialt utsatta områden

Det finns en medvetenhet om att skapa tid och rum för det pedagogiska ledarskapet. Några rektorerna betonar det direkta pedagogiska ledarskapet och är mer på plats. Ett begrepp som studien problematiserar är "ledarskap på begäran", vilket innebär en chef på distans som kan kontaktas vid behov. "Ledarskap på begäran" räcker dock inte till i socialt utsatta områden, menar forskarna, där behövs en hög grad av närvaro.

¹⁵⁷ Såsom förskolepersonalens utbildning och kompetens och förskoleområdets ekonomiska, sociala och kulturella villkor.

¹⁵⁸ Det finns förskolor som har få förskollärare och med en stor andel barnskötare som saknar utbildning för att arbeta med barn. Andra förskolor har en relativt god tillgång på förskollärare och utbildade barnskötare.

7.4.9 Funktionsuppdelad organisation

Studien visar en komplex och i många fall funktionsuppdelad¹⁵⁹ organisation och det finns en uppenbar risk att det kan brista i kommunikationen mellan de olika yrkesgrupperna. Flera förskollärare har samordnande och ledande funktioner vilket gör att kommunikationen mellan skolchef, rektor, biträdande rektor och samordnande förskollärare blir än mer betydelsefull. Den stora gruppen barnskötare menar i studien att de inte är inkluderade i pedagogiska samtal på samma sätt som sina kollegor. Den gemensamma arbetsplatskultur som utformas genom förskollärarnas och barnskötarnas samarbete i arbetslag tonas, enligt forskarna, ner till förmån för det mer yrkesspecifika samarbetet. Detta är troligen en effekt av stadsdelsförvaltningarnas utvecklingsarbeten med att tydliggöra roller i arbetslagen och förskollärarnas särskilda ansvar för undervisningen.

7.4.10 Ny sorts arbetsplatskultur växer fram

Enligt studien har det utvecklats en ny arbetsplatskultur där förskollärarna fått en mer handledande och delegerande roll gentemot barnskötarna. Det är ofta förskollärarna som representerar verksamheten vilket stöds av uppbyggda strukturer för fortbildning, utvecklings- och planeringstid. De knyts därmed närmare ledningen och till de strategiska och pedagogiska diskussionerna.

7.5 Jämförande underlag oavsett huvudman

I avsnitt 7.2.3 framgår att utbildningsförvaltningen 2021 har samlat in underlag för jämförelse mellan egen och enskild regi av förskolornas språkutvecklande arbete. Utbildningsförvaltningen har vidare gjort en kartläggning och jämförelse mellan regierna av bedömningskriterier och förutsättningar för att tillgodose barn i behov av extraordinärt stöd.

7.5.1 Kartläggning av bedömningskriterier och förutsättningar för att tillgodose barn i behov av särskilt stöd

I Stockholms stads budget för 2021 framgår att utbildningsnämnden i samverkan med stadsdelsnämnderna ska verka för en ökad likställighet gällande bedömningsgrunderna till barn i behov av särskilt stöd i förskolan. I Förskolerapport 2020 konstateras bland annat att kommande uppföljningar förslagsvis bör riktas mot hur bedömningsgrunder tillämpas för tilläggsbelopp till barn i behov av

¹⁵⁹ Det kan innebära ett funktionsdelat ledarskap där rektor ägnar sig åt strategiska frågor medan biträdande rektor har den direkta kontakten med medarbetarna.

särskilt stöd samt mot att bättre kunna jämföra kommunal och fristående verksamhet gällande förutsättningarna att tillgodose barn i behov av särskilt stöd.

7.5.2 Regelverk barn i behov av stöd

För förskolor med fristående huvudmän finns bestämmelser som reglerar hemkommunens skyldighet att lämna bidrag för särskilt stöd¹⁶⁰. Inom Stockholms stad är det utbildningsförvaltningen som handlägger, fattar beslut och betalar ut tilläggsbelopp till fristående förskolor och pedagogisk omsorg för barn i behov av omfattande stöd. När det gäller de kommunala förskolorna finns ingen motsvarande reglering som för de fristående huvudmännen. Det är alltså respektive kommun själv som fördelar resurser för att barn ska få det stöd de har rätt till. Inom Stockholms stad fördelar stadsdelsförvaltningarna medel, verksamhetsstöd, till förskoleenheterna för barn i behov av särskilt stöd.

Huvudmän för fristående förskolor kan ansöka om tilläggsbelopp för barn med omfattande behov av särskilt stöd. Alla barn som har behov av särskilt stöd har rätt till sådant stöd. Det krävs inga diagnoser för att få särskilt stöd. I de flesta fall ska det särskilda stödet täckas av grundbeloppet¹⁶¹. För att tilläggsbelopp ska utgå bör det vara fråga om extraordinära stödinsatser¹⁶² som innebär att betydande resurser måste avsättas för ett enskilt barns räkning.

7.5.3 Skolverket om krav på ansökan om tilläggsbelopp, process och underlag

År 2021 åiterrapporterade Skolverket ett uppdrag att ta fram stöd för tillämpningen av bestämmelserna om tilläggsbelopp. I redovisningen framgår att särskilt stöd bör utformas utifrån en analys av en pedagogisk kartläggning och en handlingsplan. Vidare framgår att en ansökan om tilläggsbelopp bör innehålla en beskrivning av vad förskolan prövat och hur den kommit fram till att barnet behöver extraordinärt stöd, en analys av barnets behov samt en beskrivning av de insatser som förskolan planerar för att tillgodose barnets be-

¹⁶⁰ 8 kap. 9 § skollagen.

¹⁶¹ 8 kap. 22 § skollagen. I grundbeloppet ingår bland annat kostnader för personal, stödåtgärder till barn, och kompetensutveckling. Grundbeloppet inkluderar socioekonomiskt baserad ersättning, ersättning för omsorg och pedagogisk verksamhet, pedagogiskt material, måltider, administration, mervärdesskatt och lokalkostnader.

¹⁶² Tilläggsbeloppet är till för barn med medicinska eller fysiska funktionsnedsättningar, stora svårigheter med språk och kommunikation (svenska som andraspråk eller modersmålsstöd ingår inte) och allvarliga samspelssvårigheter.

hov. Skolverket betonar också vikten av en individuell bedömning av behovet av extraordinärt stöd.¹⁶³

7.5.4 Kartläggning och jämförelse enskild och kommunal regi av förutsättningarna att tillgodose barn i behov av omfattande särskilt stöd

När enskilda huvudmän ansöker om tilläggsbelopp hos utbildningsförvaltningen krävs, i stora drag, en ansökan och handlingsplan som visar:

- hur organisationen och utbildningen har anpassats för att tillgodose barnets behov av stöd,
- vilka omfattande¹⁶⁴ stödbehov barnet har, utifrån kartläggning samt
- hur planerade insatser¹⁶⁵ ska genomföras och hur ofta stödinsatserna behövs.

Stadsdelsförvaltningarna använder pedagogiska kartläggningar som ett underlag till handlingsplan, som ansökan i sin tur baseras på. Flera förvaltningar har vidare ett specifikt ansökningsdokument. De flesta stadsdelsförvaltningar har mer eller mindre dokumenterade bedömningskriterier. Stadsdelsförvaltningarna som inte anger att de har några dokumenterade kriterier hänvisar i hög grad till den etablerade processen för ansökan om verksamhetsstöd samt olika stödmaterial för denna.

Krav på ansökan och utredning skiljer sig inte väsentligt mellan regierna

Hanteringen av tilläggsbelopp till fristående förskolor och verksamhetsstöd till kommunala förskolor regleras som bekant på skilda vis. Däremot framgår i denna kartläggning att ansökan om, handläggning av och beslut om verksamhetsstöd i den kommunala regin generellt sett följer en tämligen formaliserad ansökningsprocess som kan liknas vid utbildningsförvaltningens.

Det framkommer alltså inga uppenbara indikationer på bristande diskrepans mellan regiformernas utredning och beslut om att tillgodose barn i behov av omfattande särskilt stöd i fristående och kommunal förskola.

¹⁶³ Skolverket (2021). Redovisning av uppdraget att ta fram stöd för tillämpningen av bestämmelserna om tilläggsbelopp.

¹⁶⁴ För att behovet av särskilt stöd ska anses vara omfattande och stödåtgärderna extraordinära, krävs att stödbehovet förekommer ofta och att de insatta stödåtgärderna sker sammanhängande över en längre tid.

¹⁶⁵ Till exempel i vilken omfattning förskolan avser att anställa personal för att tillgodose barnets stödbehov, eller om förskolan i stället för att anställa har minskat barngruppen.

Slutsatser och behov av åtgärder

Detta avsnitt redogör för slutsatser och behov av åtgärder inom respektive utvecklingsområde.

- Personalens utbildningsnivå och faktiska förutsättningar för uppdraget.
- Tillgång till förskola och tidigare förberedelser för fortsatt utbildning.
- Fortsätt utveckla bilden av likvärdig kvalitet i stadens förskola.

7.6 Personalens utbildningsnivå och faktiska förutsättningar för uppdraget

Forskning visar samstämmigt att förskolans möjlighet att vara utjämnande är avhängigt av att den är av hög kvalitet. Den viktigaste faktorn för hög kvalitet är personalens utbildningsnivå och möjlighet till kompetensutveckling.¹⁶⁶

7.6.1 Fördelning av kompetens för att säkerställa undervisning ledd av legitimerade förskollärare

År 2021 fanns cirka 75 barngrupper av totalt cirka 2 000 i kommunal regi som saknade legitimerade förskollärare som kontinuerligt undervisar barnen. Det är cirka 45 barngrupper färre än föregående år. Utbildningsförvaltningens uppföljning visar vidare att uppföljning av antal barngrupper som saknar förskollärare är en integrerad del i det systematiska kvalitetsarbetet i flera stadsdelsförvaltningar. Det är en utveckling sedan föregående år. Även om det syns en mer tydlig organisation för att säkerställa undervisning av legitimerade förskollärare i fler stadsdelsnämndsområden än tidigare behöver stadsdelsnämnderna fortsätta fördela de legitimerade förskollärarna så att alla barn får kontinuerlig undervisning ledd av legitimerade förskollärare.

¹⁶⁶ *Likvärdig förskola i svårigheter*, forskningsartikel publicerad av Skolverket: <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/artiklar-om-forskning/likvardig-forskola-i-svarigheter>

7.6.2 Kompetenskartläggning visar att andelen personal utan utbildning för arbete med barn är jämnt fördelad i kommunal förskola

Förskolerapport 2020 konstaterade att uppföljningen av personalens utbildningsnivå fortsatt behöver vara ett prioriterat område. Kriterierna för hur personalens utbildningsnivå följs upp behöver utvecklas och nya mått behöver användas. Det behövs för att kunna planera och rikta framtida kompetensförsörjningsinsatser.

Förskolerapport 2021 innehåller därför mer utförliga underlag än tidigare. Till exempel har utbildningsförvaltningen tagit fram uppgifter för måttet *förskollärartäthet* på stadsdelsnämnds nivå. Mot bakgrund av att 40 procent av personalen i Stockholms stads kommunala förskolor 2020 saknade utbildning för arbete med barn¹⁶⁷ har utbildningsförvaltningen även gjort en fördjupad kartläggning av denna grupp. Kartläggningen visar att den aktuella personalkategorin är relativt jämnt fördelad mellan olika stadsdelsnämndsområden, men att andelen anställda med relevant utbildning verkar vara marginellt lägre i socioekonomiskt gynnsamma områden.

Uppgifterna om förskollärartäthet antyder ett liknande mönster, men det finns inte stöd för att slå fast att det faktiskt finns ett sådant samband eller vad det i sin tur skulle kunna bero på. Det bör dessutom understrykas att uppgifterna gäller stadsdelsnämndsområdesnivå och inte utesluter att det finns variationer på förskoleenhetsnivå.

Utmaningarna med att uppfylla läroplansuppdraget blir större om en stor andel av medarbetarna i förskolan saknar utbildning för pedagogiskt arbete med barn. Det är alltså angeläget att utifrån en analys av personalens utbildningsnivå utveckla utbildningsinsatserna för medarbetare som saknar utbildning för arbete med barn.

Det är också viktigt att betona att enstaka uppgifter om strukturella förutsättningar inte mäter helheten utan de delar som är avgörande för en god kvalitet. En extern forskningsstudie¹⁶⁸ som avslutats under 2021 visar att förskolans läroplansuppdrag ska genomföras utifrån mycket olika lokala förutsättningar i stadsdelsnämndsområdena. Förutom de socioekonomiska skillnaderna i staden saknar barngrupper fortfarande förskollärare det syns variationer i personalens kunskaper i svenska.

¹⁶⁷ Motsvarande siffra för de fristående förskolorna var 49 procent.

¹⁶⁸ Utbildningsförvaltningen (2021). Villkor och organisering av ett närvarande och pedagogiskt ledarskap i förskolan, Bim Riddersporre och Sven Persson.

7.6.3 Fortsätta utveckla personalens kunskaper i svenska med fokus på socioekonomiskt ogynnsamma områden

Språklig kompetens låter sig inte kvantifieras såsom mer formella utbildningsnivåer. Behovet av att höja personalens kompetens i det svenska språket relaterar främst i stadsdelsnämndsområden med en hög koncentration av barn med ett annat modersmål än svenska.

I 2020 års Förskolerapport framgick att det i den kommunala regin fanns ett behov av att få en tydligare bild av behovet av att höja personalens kompetens i det svenska språket. Uppföljning under 2021 visar på en ambitionshöjning jämfört med tidigare år. I uppföljningen syns flera exempel på kompetensutvecklingsinsatser¹⁶⁹ som påbörjats som ett resultat av genomförd inventering. De flesta stadsdelsförvaltningarna som har inventerat (cirka hälften) och därigenom identifierat ett behov av kompetensutveckling i svenska för personalen har genomfört insatser.

Även när det gäller de enskilda huvudmännen kan det konstateras att det, liksom 2020, finns ett behov (i drygt en fjärdedel av förskolorna) av insatser för att höja personalens kompetens i svenska. Det pågår insatser för att utveckla personalens språkliga kompetens i svenska i flera (cirka 20 procent) av de fristående förskolorna, men det finns också identifierade språkbehov som inte har lett till några insatser.

Behov av kommunövergripande rutiner vid rekrytering

Utbildningsförvaltningen har 2021 gjort en kartläggning som visar att stadsdelsförvaltningarna i nuläget inte använder några renodlade språktest för att säkerställa tillräckliga kunskaper i svenska språket vid rekrytering. Mot bakgrund av kartläggningen bedömer utbildningsförvaltningen att stadsövergripande rutiner¹⁷⁰ för att vid rekrytering säkerställa kompetens i svenska språket i förhållande till läroplansmålen skulle utgöra ett stöd för förskolorna. Sådana rutiner skulle bidra till likvärdig bedömning av tillräckliga kunskaper i svenska språket. Det är nödvändigt att dessa rutiner tar hänsyn till

¹⁶⁹ Till exempel: utbildningar i svenska i samarbete med arbetsmarknadsförvaltningen och utbildningar för barnskötare för att stärka svenska språket och språkutvecklande arbetssätt.

¹⁷⁰ Framtaget material kan med fördel tillgängliggöras för de fristående förskolorna för att främja likvärdigheten. Stadsövergripande rutiner behöver också förhålla sig till eventuella allmänna råd på nationell nivå om språkkunskaper (se Utredningen för fler barn i förskola (SOU 2020:67) för vidare ett resonemang om behov av nationella riktlinjer).

de olika behov som uppstår relaterat till socioekonomiska skillnader.

Stadsdelsnämndernas förslag till stadsövergripande insatser 2022

Stadsdelsnämnderna har lyft fram bland annat följande områden för vad staden gemensamt behöver satsa på för att skapa förutsättningar för likvärdig kvalitet och utveckling av utbildningen i förskolan. Områdena berör personalens språkliga kompetens.

Behov av stadsövergripande rutiner för att vid rekrytering bedöma personalens kunskaper i det svenska språket

Stadsdelsnämnderna behöver fortsätta genomföra insatser för att personalen ska ha tillräcklig kompetens i det svenska språket. Särskilda kompetensutvecklande insatser behöver riktas dit behovet är som störst. I detta arbete skulle både nationella riktlinjer och stadsövergripande rutiner utgöra ett stöd för förskolorna. Till exempel när det gäller att vid rekrytering bedöma personalens kunskaper i det svenska språket.

Behov av stadsövergripande strategi vid rekrytering av personal med kunskaper i nationella minoritetsspråk

Det behövs en stadsövergripande strategi vid rekrytering av personal med kunskaper i nationella minoritetsspråk. Detta för att en framåtsyftande och aktiv rekrytering med tanke på kompetens i nationella minoritetsspråk ska kunna pågå kontinuerligt. En stadsgemensam rutin som stöd vid rekrytering skulle sannolikt underlätta för förskolorna och i större utsträckning säkerställa tillgång till kompetent personal och barns rätt till nationella minoritetsspråk.

7.6.4 Förbättra arbetssituationen genom handlingsplan och uppföljning av ny arbetsplatskultur

Tre års uppföljning av *handlingsplan för att förbättra arbetssituationen för förskollärare och barnskötare* visar att samtliga stadsdelsförvaltningar har genomfört insatser för att förbättra arbetssituationen. Framför allt visar uppföljning på insatser för att främja det närvarande ledarskapet genom till exempel fler biträdande rektorer.

En extern forskningsstudie¹⁷¹ har under 2020 och 2021 följt upp hur ett närvarande och pedagogiskt ledarskap kan främjas i förskolans organisation. Studien visar en komplex bild av varierande strukturella förutsättningar för personal och ledare att kunna genomföra

¹⁷¹ Utbildningsförvaltningen (2021). Villkor och organisering av ett närvarande och pedagogiskt ledarskap i förskolan, Bim Riddersporre och Sven Persson.

läroplansuppdraget. Begreppet arbetssituation och upplevelsen av den färgas av de faktiska förutsättningar som råder i det sammanhang personalen verkar. Bostadssegregation och social, ekonomisk och kulturell utsatthet kan inte lösas i det närvarande och pedagogiska ledarskapet. Ledarskapet är dock av särskild betydelse i utsatta områden och bör baseras på en analys av förskolans viktigaste strukturella förutsättningar såsom förskolepersonalens utbildning och språkliga kompetens. Till exempel räcker inte ”ledarskap på begäran”, det vill säga på distans, i socioekonomiskt utsatta områden.

Flera stadsdelsförvaltningar lyfter att roller och arbetsuppgifter tydliggörs i arbetslagen i termer av ökad professionalitet gentemot läroplansuppdraget. Forskningsstudien¹⁷² visar dock att barnskötargruppens signaler om bristande delaktighet behöver beaktas. Det blir angeläget att följa konsekvenser av arbetet över tid där insatser leder till nya organisationskulturer. Goda resultat och en god kultur går hand i hand enligt Bringselius¹⁷³. Arbetet bör utgå från dilemman i kärnverksamheten och präglas av en dialog mellan medarbetare och chefer. En beskriven ny arbetsplatskultur i stadens förskola behöver tas om hand och analyseras inför nya angreppssätt.

7.7 Tillgång till förskola och tidigare förberedelser för fortsatt utbildning

En rapport från Malmö stad¹⁷⁴ lyfter behovet av nationellt stöd och en bredare ”barnpolitik” som lyfter värdet av tidiga insatser och belyser förskolans breda kompensatoriska uppdrag. Mot bakgrund av betänkandet Förskola för alla barn – för bättre språkutveckling i svenska (SOU 2020:67) lämnade regeringen den 8 mars 2022 förslag om ett ökat ansvar för kommunerna i fråga om barns deltagande i förskola¹⁷⁵: Barn som har bott i Sverige en kort tid ska erbjudas plats i förskolan även i de fall då vårdnadshavarna inte har sökt förskoleplats. Kommunerna ska också sträva efter att aktivt erbjuda plats till andra barn som har behov av förskola för sin språkutveckling.

¹⁷² Ibid.

¹⁷³ Bringselius (2020). Vägar till en god kultur; tillit, lärande och etik.

¹⁷⁴ Malmö stad (2020). Förskolan i Sverige år 2020 - omvärldsbevakning och analys.

¹⁷⁵ Förskola för fler barn, prop. 2021/22:132.

7.7.1 Fortsatt behov av inventering av icke inskrivna barn samt informationsinsatser och uppsökande verksamhet

Förskolerapport 2020 betonade att regelbunden inventering av vårdnadshavare med icke inskrivna barn och fördjupade kunskaper om skäl till att barn inte är inskrivna är kritiska faktorer för att utforma adekvata insatser för att öka inskrivningsgraden. Utbildningsförvaltningens uppföljningar 2021 visar att merparten av stadsdelsförvaltningarna utifrån folkbokföringen har genomfört inventeringar av vårdnadshavare med barn som har rätt till förskola men inte är inskrivna. De flesta åtgärder som genomförs är informationsinsatser och uppsökande verksamhet¹⁷⁶ bland annat i samverkan mellan förskola och andra samhällsfunktioner. Regeringen föreslår i propositionen att varje kommun ska vara skyldig att, genom uppsökande verksamhet¹⁷⁷, ta kontakt med vårdnadshavare till de barn som inte har en plats i förskolan.

Utvecklingsarbete i stadsdelsförvaltningarna de tre senaste åren visar ett mer strukturerat arbetssätt och mer systematiska åtgärder för att öka inskrivningsgraden i socioekonomiskt utsatta områden. Det finns en ökad kunskap om orsaker i staden¹⁷⁸ som på en generell nivå är konsistent med nationell analys¹⁷⁹.

Uppföljning 2021 visar att ett par stadsdelsförvaltningar närmare har undersökt orsakerna till att barn inte skrivs in. Utbildningsförvaltningen bedömer att det inte är aktuellt med en orsaksanalys på stadsövergripande nivå. Den inslagna vägen, med pågående regelbunden inventering för att kunna identifiera vårdnadshavare och med ökat nationellt krav på uppsökande verksamhet, behöver fortgå i stadsdelsförvaltningarna. Det behövs för att få aktuell och strukturerad kunskap om orsaker till icke deltagande på lokal nivå. I propositionen framgår att det är viktigt att kommunen utformar sina insatser i linje med kunskap i respektive kommun. Kommunen behöver även ha kännedom om vilka vårdnadshavare

¹⁷⁶ Utbildningsförvaltningens rekommendationer ligger i linje med de förslag som 2020 presenterades av Betänkande av utredningen om fler barn i förskolan för bättre språkutveckling i svenska (SOU 2020:67).

¹⁷⁷ I propositionen betonas kommunens skyldighet att aktivt söka upp och kontakta vårdnadshavare och lämna information om förskolan. Det kan ske genom till exempel telefonsamtal, hembesök, eller andra personliga kontakter samt informationsmöten. Den uppsökande verksamheten bör dock utformas utifrån lokala behov. På vilket sätt till exempel hembesök bör erbjudas kan variera mellan kommunerna.

¹⁷⁸ Till exempel Rinkeby-Kistas undersökning. Se avsnitt 7.1.3.

¹⁷⁹ Skolverket (2018). Deltagande i förskola: Att inte förvärvsarbeta, respektive att nyligen ha invandrat till Sverige, är de faktorer som är starkast förknippade med att inte ha sina barn inskrivna i förskolan.

som ska kontaktas i den uppsökande verksamheten och kan alltså inte utgå ifrån att andra aktörer informerar om förskolan. Den uppsökande verksamheten bör omfatta barn som är folkbokförda¹⁸⁰.

Det bör avslutningsvis noteras att inskrivningsgraden till stor del hänger samman med faktorer som förskoleavdelningarna i stadsdelsnämndsområdena inte råder över. De tre senaste årens resultat visar att det trots en höjd ambitionsnivå är en utmaning att identifiera vårdnadshavare med icke inskrivna barn. Det framkommer till exempel i stadsdelsförvaltningarnas redovisningar att inventering försvåras av konsekvenser av bristfällig folkbokföring¹⁸¹.

7.7.2 Behov av mer systematik på alla nivåer för ett framgångsrikt språkutvecklande arbete

Tydligare styrning av det språkutvecklande arbetet syns i kommunal förskola

Utbildningsförvaltningens uppföljning 2021 visar bland annat de flesta stadsdelsförvaltningar har tagit fram och i många fall implementerat dokument och handlingsplaner för det språkutvecklande arbetet. Det innebär en mer tydlig styrning för det språkutvecklande arbetet. Uppföljning visar också på att språkinventeringen används i högre grad än tidigare för organisering utifrån flerspråkighet.

Utbildningsförvaltningens ”Rapport språkuppsdrag 2021”¹⁸² konstaterar att nedanstående åtgärder bör prioriteras för att öka förutsättningarna för en god språkutveckling för alla barn i Stockholms stads förskolor. Det är angeläget att arbetet med följande delar fortgår i stadsdelsnämndsområdena.

- Erbjudna fortsatta insatser för att stärka barns språkutveckling i svenska och modersmålet.
- Utveckla en mer systematisk dokumentation och uppföljning av varje barns språkutveckling.
- Bidra med insatser för ökad kompetens i barns typiska språkutveckling, andraspråksinlärning och flerspråkighet.

¹⁸⁰ Prop. 2021/22:132.

¹⁸¹ Till exempel tyder uppgifter från bland annat Rinkeby-Kista på att flera barn utan placering inte bor i stadsdelsnämndsområdet vilket sannolikt påverkar inskrivningsgraden. De kan till exempel befinna sig utomlands. Inventering och analys utifrån BER, som hämtar uppgifter från folkbokföringen, kan också behöva kombineras med tillgång till andra register.

¹⁸² Utbildningsförvaltningen (2021). Rapport språkuppsdrag. September 2021. Dnr. 3.3.3–6269/2021.

- Mer tydligt inkludera språk och kommunikation i Stockholms stads riktlinjer för övergångar mellan förskola och skola.

Utveckling av riktlinjer för övergången till skola i fråga om barns språkutveckling

I maj 2021 presenterades förslag om en tioårig grundskola (SOU 2021:33)¹⁸³ som i fråga om förskolan ger konsekvenser främst när det gäller övergången till den obligatoriska skolan. ”Rapport språkuppdrag 2021” visar på att kunskapsutbytet vid övergången till grundskola behöver förstärkas och systematiseras i fråga om språk inom kommunal förskola. Tillsynen av fristående förskolor visar för andra året i rad att nästan hälften av alla granskade förskolor inte uppfyller läroplanens riktlinjer för området samverkan med förskoleklassen, skolan och fritidshemmet. Stockholms stads riktlinjer för övergångar mellan förskola och skola behöver därför tydligare inkludera området språk. Framför allt är detta särskilt angeläget i socioekonomiskt svaga områden.

Utbildningsförvaltningen har 2022 i uppdrag att tillsammans med stadsdelsnämnderna revidera rutinerna för övergången mellan förskola och skola med särskilt fokus på information om barnens språkutveckling. Uppdraget ska redovisas våren 2022.

7.8 Fortsätt utveckla bilden av likvärdig kvalitet i stadens förskola

Olika underlag till Förskolerapport 2021 visar att det är svårt att fånga likvärdig kvalitet i den kommunala förskolan på övergripande nivå. Underlagen¹⁸⁴ visar bland annat på att Stockholms stads sätt att organisera förskolan i olika stadsdelsnämndsområden kan utgöra ett hinder för att skapa likvärdighet i staden.

Utbildningsförvaltningen initierar 2022 en forskningsstudie om vilka konsekvenser stadens organisation får för skolchefernas möjlighet att bistå huvudmannen. Syftet är att få en tydligare övergripande bild av organisering, kvalitet och likvärdighet i den kommunala förskolan i Stockholms stad.

Utöver underlag för att fånga övergripande kvalitet i egen regi behövs fler jämförande underlag mellan de båda regiformerna. Utbild-

¹⁸³ Betänkandet har remissbehandlats (U2021/02645) men något förslag har ännu inte lagts på riksdagens bord.

¹⁸⁴ Utbildningsförvaltningen (2021). Slutrapport: Vad innebär resultat i förskolan? och Utbildningsförvaltningen (2021). Villkor och organisering av ett närvarande och pedagogiskt ledarskap i förskolan, Bim Riddersporre och Sven Persson.

ningsförvaltningen hämtar uppgifter om strukturella förutsättningar och jämförbara kvaliteter för egen regi och enskilda huvudmän från nationell statistik, intern uppföljning och egenkontroll. Kvalitativa underlag från enskilda huvudmän inhämtas genom tillsyn och digital egenkontroll. Egenkontrollen har utvecklats de senaste åren till att omfatta fler jämförbara underlag i form av olika nyckeltal¹⁸⁵ och frågor för att inventera behov av insatser för att utveckla personalens språkliga kompetens i svenska har lagts till. Ytterligare jämförande underlag har samlats in om förskolornas språkutvecklande arbete och om förutsättningarna att tillgodose barn i behov av extraordinärt stöd.

Det finns dock en inbyggd obalans för utbildningsförvaltningen i det som samlas in från tillsynen av fristående förskolor och underlagen från den egna regin, till exempel underlagen till förskolerapport från stadsdelsförvaltningarna.

Utbildningsförvaltningen som myndighet utövar i skollagen reglerad tillsyn av de fristående förskolorna på såväl enhets- som huvudmannanivå. Tillsyn av kommunal förskola görs av Skolinspektionen endast på huvudmannanivå. Därför har utbildningsförvaltningen inte motsvarande bild av den kommunala regin. Underlagen utifrån anvisningarna bygger på uppgifter på stadsdelsnämnds nivå. Det innebär en utmaning i fråga om att både samla in och jämföra underlag från respektive regi.

För att kunna bedöma likvärdig kvalitet oavsett huvudman i staden behöver metoder för uppföljning på stadens nivå anpassas för att kunna ge fler jämförbara underlag. Väsentligt är att uppföljningen fokuserar på de centrala förutsättningar arbetslagen ges för att omsätta det nationella uppdraget för förskolan. Det är viktigt att beakta och gå igenom arbetslagens faktiska förutsättningar i förhållande till de ökade nationella kraven på förskolan som skolform.

¹⁸⁵ Till exempel förskollärartäthet och andel legitimerade förskollärare. Dock samlas uppgifterna in på stadsdelområdesnivå, vilket begränsar jämförbarheten.

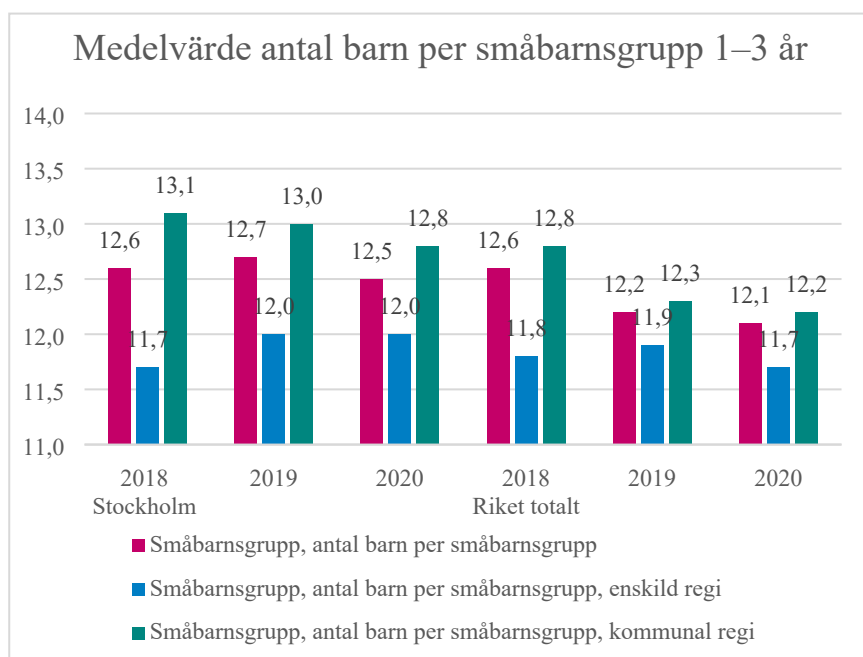
Bilaga 1: Antal barn per grupp och personaltäthet

Uppgifter från den nationella statistiken i denna bilaga avser år 2020 medan Stockholms stads egna uppgifter avser år 2021.

Antal barn per grupp

Enligt skollagen är det huvudmannens uppdrag att se till att barngrupperna har en lämplig sammansättning och storlek. Det kan i vissa fall vara svårt att jämföra gruppstorlek i olika kommuner och förskolor, på grund av att förskolor organiserar utbildningen i förskolan på olika sätt. Det kan alltså förekomma både mindre och större grupper under vissa delar av dagen. Organisationsbegreppen 1–3 år och 4–5 år är därmed tänjbara i praktiken.

Enligt Skolverkets statistik för *barngrupper i åldrarna 1–3 år* var det genomsnittliga antalet barn per grupp 12,8 i kommunal förskola i Stockholm och 12,0 i fristående förskola år 2020.

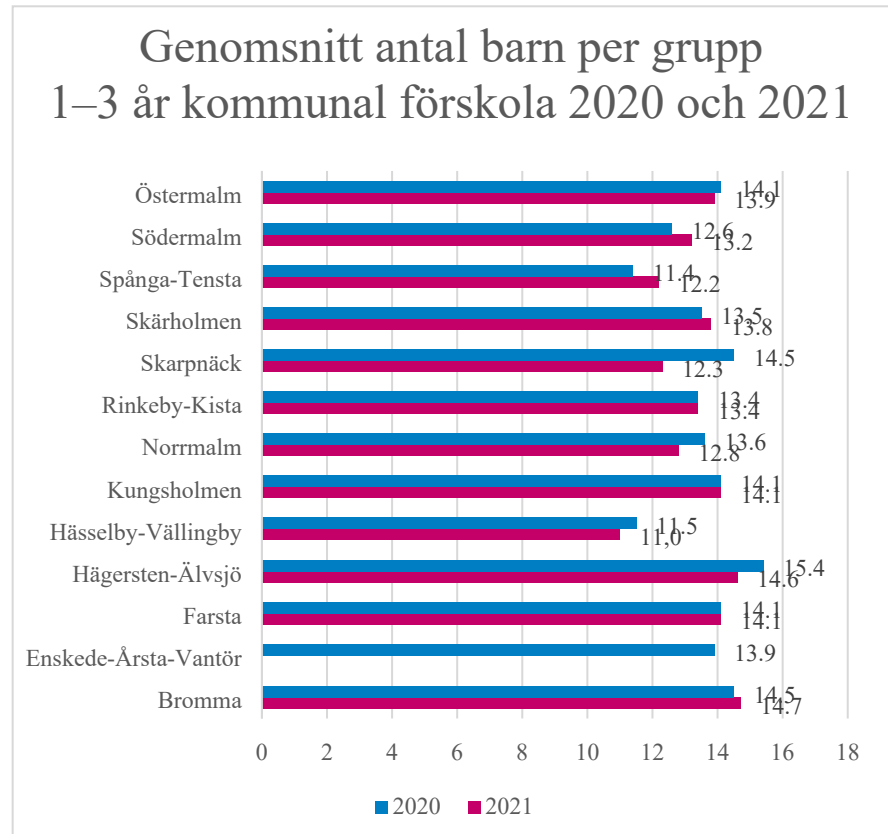

Källa: Skolverkets statistik per den 15 oktober 2020

Antal barn per grupp är en av kommunfullmäktiges indikatorer. Kommunfullmäktiges årsmål 2021 var 16 barn per grupp och stadens totala resultat var 14,6 barn per grupp.

Stadsdelsnämnderna har lämnat uppgifter om genomsnittlig gruppstorlek för yngre respektive äldre barn. Den genomsnittliga grupp-

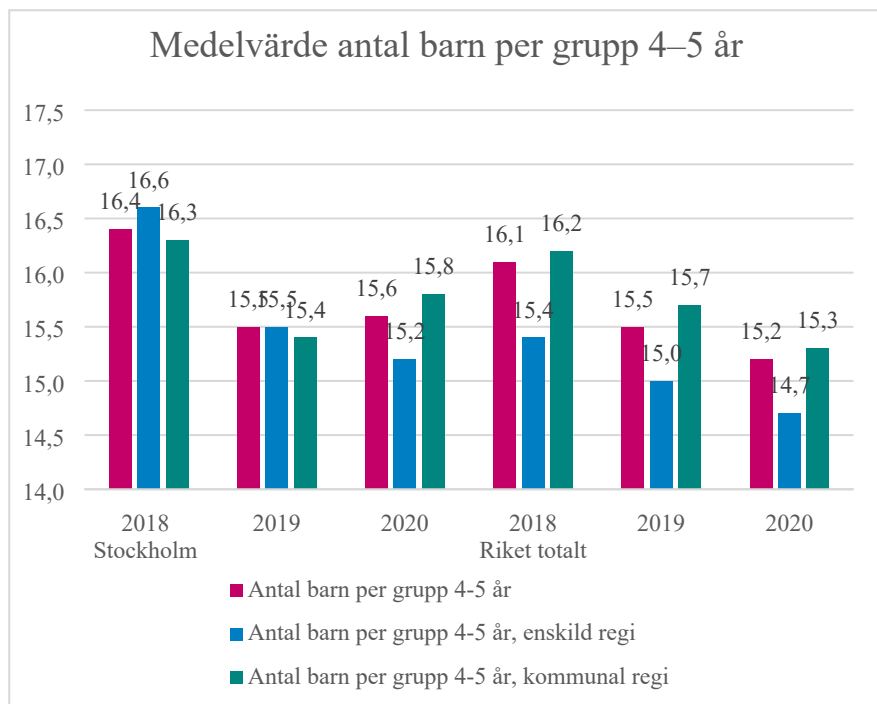
storleken för *grupper med yngre barn* varierar från 11,0 barn (Hässelby-Vällingby) till 15,4 barn (Hägersten-Älvsjö) år 2021.

Källa: Stadsdelsnämndernas underlag till förskolerapport 2021

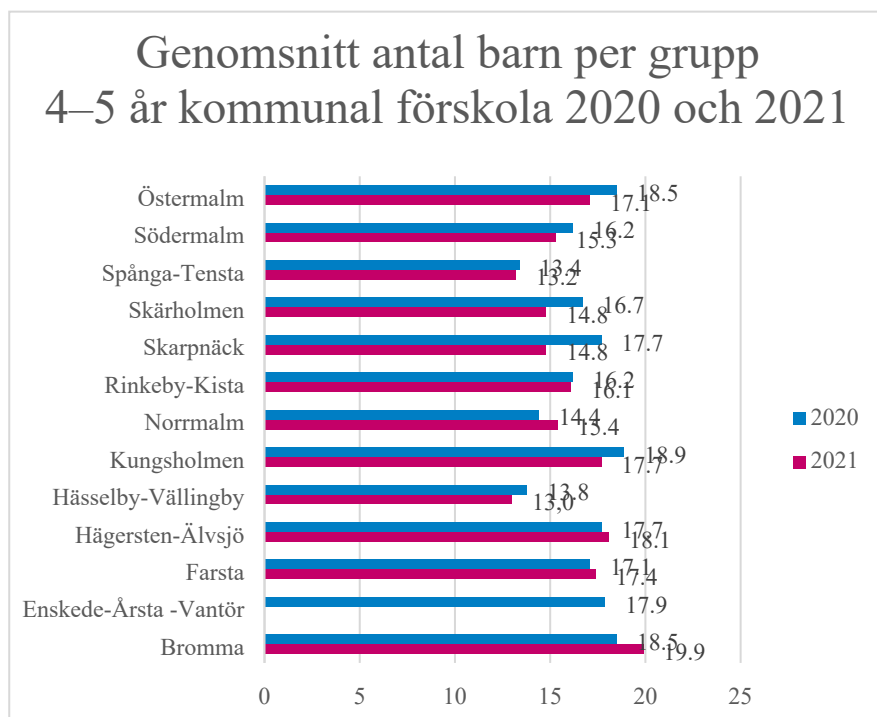
Enligt Skolverkets statistik för *barngrupper i åldrarna 4–5 år* var det i genomsnitt 15,8 barn per grupp i kommunal förskola och 15,2 fristående förskola i Stockholm år 2020.

**Förskola i Stockholms stad
Bilaga 1**

Källa: Skolverkets statistik per den 15 oktober 2020

Enlig stadsdelsnämndernas uppgifter varierade den genomsnittliga *gruppstorleken för barngrupper i åldrarna 4–5 år* från 13,0 barn (Hässelby-Vällingby) till 19,9 barn (Bromma) år 2021.

Källa: Stadsdelsnämndernas underlag till förskolerapport 2021.

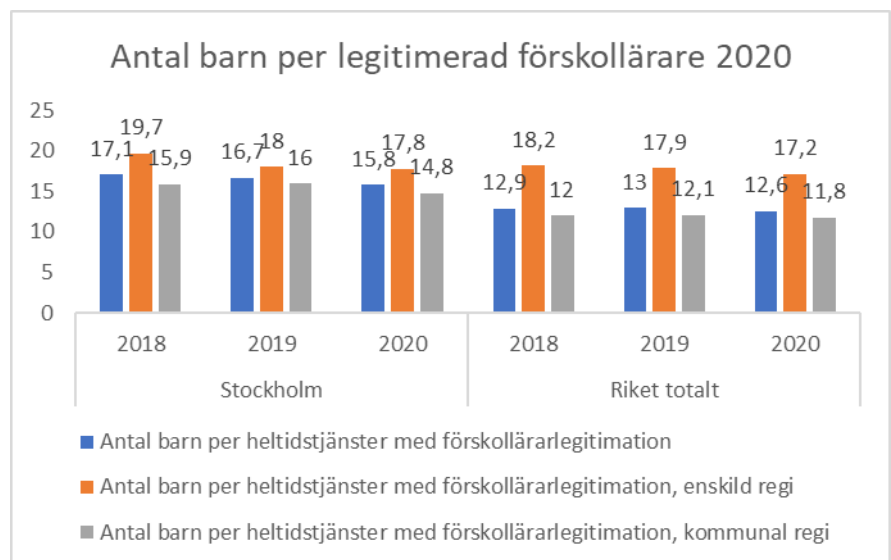
Personaltäthet

Den genomsnittliga personaltätheten i Stockholm var 2020 4,9 barn per heltidstjänst i kommunal förskola och 4,8 barn per heltidstjänst i fristående förskola. Snittet för hela landet 2020 var 5,2 barn per heltidstjänst i kommunala förskolor och 5,0 barn per heltidstjänst i fristående förskola.

Antal förskolebarn per anställd är en av kommunfullmäktiges indikatorer. Kommunfullmäktiges årsmål 2021 var 4,9 barn per anställd och stadens totala resultat var 4,92 barn per anställd.

När det gäller *antal barn per årsarbetare i fristående förskolor* uppgick stadsgenomsnittet enligt utbildningsförvaltningens egenkontroll till 5,7.

Diagram

Källa: Skolverkets statistik per den 15 oktober 2020